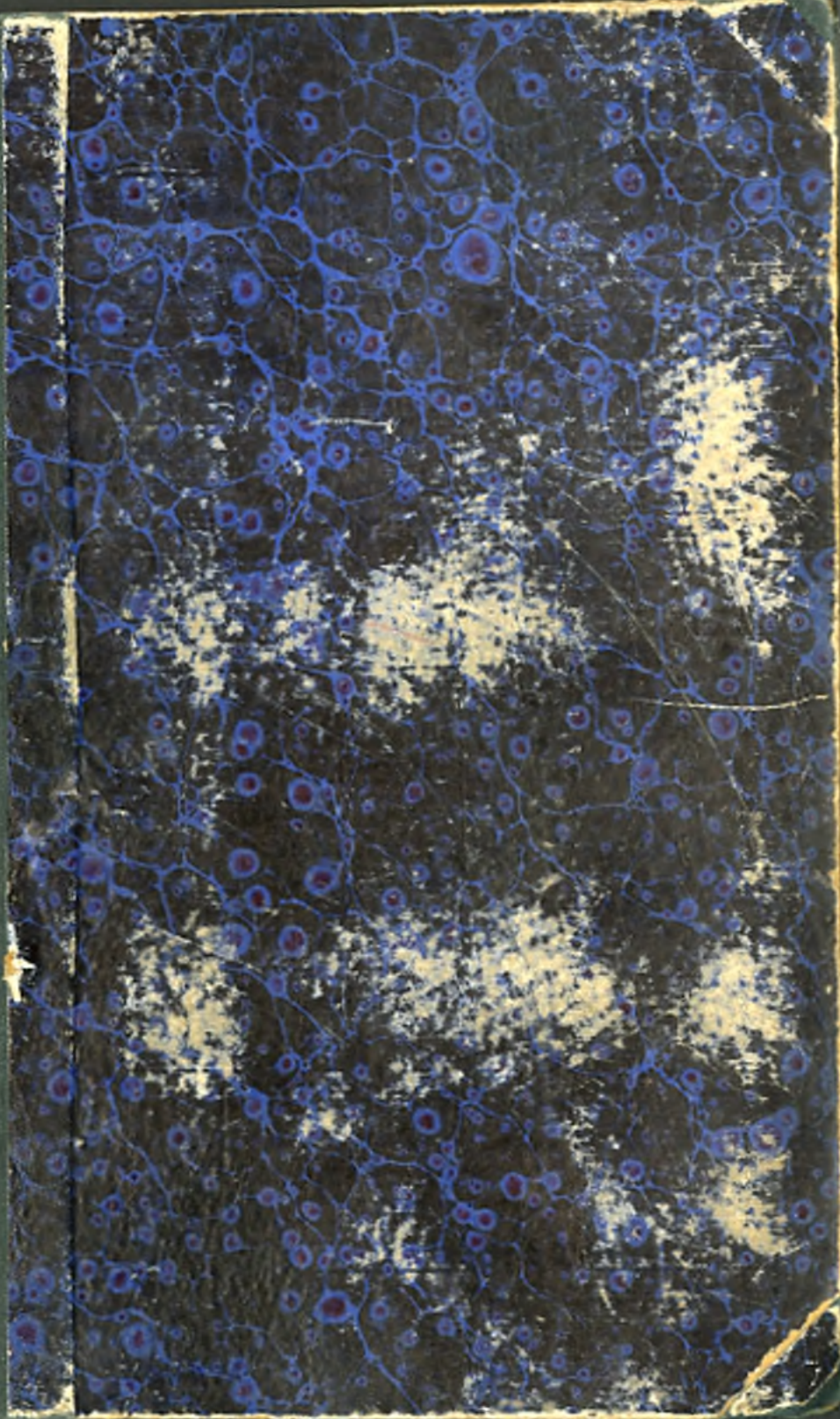

Politikai
röpiratok.

80.

80
610

A

POLGÁRI HÁZASSÁG.

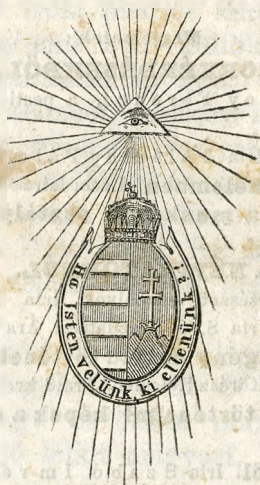
(MÁSODIK KIADÁS.)

Kapt fel és olvasd!

Sz. Ágoston.

IRTA

PALÁSTHY PÁL.

11.

L. 1572 OCT 25 1874

KIADJA AZ ESZTERGOMI-IRODALMI-EGYLET.

ESZTERGOMBAN,

NYOMATOTT HORÁK EGYED BETŪIVEL.

Ara 10 kr.

ESZTERGOMBAN

Tudnivalók:

Az esztergomi irodalmi-egyletnek célja: a művelt hazai közönségnek fölvilágosítására és épülésére igaz katolikus és hazafiai szellemben korkérdéseket fejtegető röpiratokat és a nép számára ismeret-terjesztő és mulatva-oktató füzeteket kiállítani és terjeszteni.

Ezen Irodalmi-egylet kiadványai egyelőre ezekben állapítottak meg:

a) „K o r k é r d é s e k” czim alatt havonként, rendszeren két-két ivet meg nem haladó röpiratot fog a műveltebb közönség számára közzétenni; melyek mindig a kor igényei szerinti részint fordítások, részint eredeti dolgozatok leendnek és pedig az ügyintéző választmány rendezése szerint. — Ezekre 10 füzetenkint 1 forintjával előfizetés is nyittatik, mely árért bérmentes elszállítás is biztosittatik. Könyvtárus úton egy-egy ily füzetnek ára 10 kr. leend.

b) A nép számára a tudnivalók m i n d e n á g á b o l ismeretterjesztő, szivnemesítő, mulatva-oktató s így változatos, hasonlólag az ügyintéző választmány által részint fordított, részint eredetileg szerkezendő, s mindig népünk szükségleteihez mért, s csak tizenkettéd réti legfollebb 2 ivnyi időnkint felvilágosító képekkel is ellátandó, és pedig minden hónapra eső legalább egy füzet fog kiállittatni. Ezekre 10 füzetenkint — bérmentes elszállításnak biztosítása mellett — 1 forintjával előfizetés is nyittatik.

Könyvtárusi úton egy-egy ily füzetnek ára 8 kr. leend.

Egy 2 forintos részvény fejében 12 korkérdés, és 12 népirat jár bérmentve.

Megrendeléseket tehetni az egylet elnökségénél, vagy **Sártori Károly** egylet. könyvtárusnál Esztergomban, sőt minden hiteles könyvkereskedésben is.

Megjelentek:

KORKÉRDÉSEKBŐL:

- I. **Szellemi csaták.** Irta Ney Ferencz, a pesti főreáltanoda igazgatója, a m. akad. I. tagja. Ára 10 kr.
- II. **A polgári házasság.** Irta Palásthy Pál egyetemi tanár. Ára 10 kr.
- III. **Jézus Krisztus a történelemben.** Lacordaire nyomán Zádori. Ára 10 kr.
- IV. **A Divatos haladás és a munkások osztálya korunkban.** Högele I. M. után Ludvay. Ára 10 kr.

A NÉPIRATOKBÓL.

1. **A jó házigazda.** Etetbölcsészeti szabályok. Irta Major István. Ára 8 kr.
2. **A Szántás és Vetésről.** Irta S. J. Gazdatiszt. Ára 8 kr.
3. **Isten úja, vagy: Egy szegény család története.** Irta Kuthen. Ára 8 kr.
4. **A takarékoságról.** Irta Körész Kelemen. Ára 8 kr.
5. **Elme és szivnyugtató történelmi képek a nép számára.** Irta Nagy Antal. Ára 8 kr.
6. **Népnevelési egyletekről.** Irta Szabó Imre. Ára 8 kr.

1. §. Egy új tünemény a magyar világon.

Eredeti ez a mai világ, eredetiek ennek szereplői — a majmolásban! mert ujtásokat akarva, új intézményeket tervezve, majdnem minden esetben azt igyekeznek reánk tolni, ami már másutt rosznak bizonyult be. Mintha a magyar nemzet a külföldnek szatócspiacza volna, hol minden ócska, elviselt ruha legjobb kelendőségnek örvendhet.

Ily majmolás az mikor honfiaink közül némelyek polgári házasság után sóvárogznak, — ezt javasolgatják, behozandónak tervezgetik.

Szatócsvilág! Franciaországban már megunták a polgári házasság rendetlenségeit, ellene kérvényeznek a senatushoz. Ime az ócska, az elviselt ruha; felkapják némely hazai lapok, dicsérgetik a könnyelmű írók, piacot keresnek reá a magyarok között, gondolván, hogy ami már külföldön nem kell, azt a jó magyar nagylelkű liberálitásból drágán, drágán megveszi. Drágán, — mert eddig a kelmeért, melyre szükségünk volt, pénz adtunk, most az ócska ruháért, melyet polgári házasságnak neveznek, s melyre épen szükségünk nincsen, hazánk egész vallásos multját, házi tűzhelyünk ker. becsületét, családaink, polgári életünk nyugalma, biztosságát, fiaink és leányaink nemesességét, amint ezt a ker. religio velünk megismerteti, ár gyanánt kéri mitőlünk.

Sajnálatos felgerjedésből, soha eléggé meg nem siratható tévedésből hozták be magok közé 80 év előtt a polgári házasságot a francziák: nehogy ez ócska portékára pazarolt dicsérgetések elcsábítsák a jó lelkű magyart, szót érdemel az, szót parancsol.

Új tünemény közöttünk a polgári házasság, mert mindedig keresztény, egyházi házasságban voltunk, ily házasságból születünk, ily házasságban élő szülőket ismertünk, tiszteltünk: ezután csak polgári, vagyis nem keresztény, nem szent, az Istentől meg nem áldott, sem az egyház, sem a ker. hit, sem a vallásos lélek által nem helyeselhető házasságra akarnák honfiainkat és honleányainkat vezetni. Eddig a házasság az Isten törvénye szerint, az Isten házában, az Isten oltára előtt, az Isten nevében kötött, az Isten szolgája által megáldott: mit akar-

nának ezután? Azt, hogy a házasság a község házában, a község bírójának s jegyzőjének előtt a polgári törvény nevében köttessék.

Jó magyar nép! Nem volt soha pénzed bőségben, de megvolt legalább házi tüzhelyednek, családodnak vallásos méltósága, — — vizsgálj, mi az, amit elődbe adnak? vigyázz, mit akarnak neked új portéka gyanánt eladni, mert a szatócpiacszóról kellemetlen vendéget vihetsz házádba.

Nehogy jólelkűségben az ócska portéka dicsérgetői által rászedessél, még időd van a meggondolásra, e czélből váltunk veled egy két bizalmas szót a polgári házasságról.

Lehet olyan is, aki e könyvecskét, alig olvasva belőle néhány sort, el fogja dobni. Ez elfogult, ez felvilágosíttatni nem akar, a bizalmas szót nem tűri, fut tőle, — a szatócok, a majmolók barátja, ha mégis nem irodalmi szatócs ő maga is. De azért mégis szólunk tudván, hogy sok egyenes lélek, sok romlatlan érzés, természeti, vele született faji nemesség van a magyar népben; szólunk azokhoz, kik az igazságot szeretik, az igazságban felvilágosodást, a felvilágosodásban műveltségét, a műveltségben nemességet, becsületet óhajtanak, keresnek a férfire és a nőnemre, kiket az Isten, legmagasabb, legszentebb czélok tekintetéből házasságra meghívott, meghívni szokott.

Röviden szólunk, csak a szükségesekre szoritkozván, de úgy, hogy további elmélkedésre is szolgáltatassunk anyagot.

Jó kedvvel kezdjük a beszédet, s ha helylyel-közzel komolyan szólánánk, csak azt fogja e komoly hang bizonyítani, miszerint a magyar ember ily nagy kihatásu. ily nagy, és minden esetre gyászszos következtetésekkel járó tárgyról, milyen a polgári házasság, komolyan szokott gondolkozni.

Szeretnők, ha ily gyengéd tárgyról szólva, milyen a házasság, legtöbbet kendővel takarhatnánk el; de némely dolgokat mégis, kivált mikor azokat könnyelmű írók, gondatlan szóvivők feszegetik, saját nevükön kell megnevezni. Elég gyengédtelen dolog a polgári házasság; s mikor már házi körökben rebesgetik, mikor újságlapokban, habár még csak kezdetlegesen, pengetik, a családi élet gyenge virága már hervadozik, leveleit hullatja: itt tehát a lehetőségig nemesen úgyan, de világosan is kell szólani.

2. §. A tárgy igen nagy, igen széles, és mégis igen alacsony.

Hogy ne volna alacsony a polgári házasság, mikor az angol és a francia királygyilkos és istentagadó forradalom kebe-

lén született, és mint istentagadókra egyedül illő házasság hozott be? Az istentagadó nem akarhat vallásos házasságot, házasságához nem az Istent, hanem az első polgári hivatalnokot keresi fel. Így született meg a polgári házasság erkölcstelen elmékben, s mint olyan, mely erkölcstelen állapotokra illett. Az erkölcstelenség épen aljasság. — Hogy ne volna széles terjedelmtű, mikor egész földi életünket törekszik lealacsonyítani? hogyan ne volna végtére nagy, mikor oly szentséget támad meg, milyen a házasság, az emberiség e rajköpűje, mely ha nemtelenné, aljassá tétetik, az emberi élet bölcsője, és kik a bölcső körül virasztanak, az apa és anya, vallásos hivatásukat veszítve, az Istentől kapott rendeltetésöket elhanyagolva, mind nemtelennékké lesznek? Nagy t á r g y, mert nagyot támad meg, a keresztény családot, a ker. társadalom éltető gyökerét; — széles, igen széles, mert a nöemet, az emberiség felét, és az ifju nemzedéket, mely a családi körben tartózkodik. az Istentől elszakítva, az Isten oltalmából kizárva, a férfi szenvedélyeinek, bűnös túlkapásainak prédára kiteszi, — alacsony, mert a szent, a megáldott, az állandó, a feloldozhatlan házassági szentség helyébe világi, profán vásári szerződést szándékozik behozni, letörülvén a nőről, a szülőkről a vallásos, a szentséges jelleget, öket tenyésztő állatok gyanánt tekinti. Hogy lehetne ott erkölcsi rend, magasabb rendeltetés, lelki és valóságos nemesség, honnan kizárták a religiót, az egyházat, a vallást? Ennyit tesz mindenütt azon törvény, mely a polgári házasságot behozza, engedményezi, vagy pedig épen parancsolja.

Nem kell nekik egyházi, vallásos, az Isten által megáldott házasság, — kell inkább vallástalan, az Isten áldásaitól megfosztott, puszta polgári, profán házasság. Nem kell nekik férj és feleség, kik között a szellemi frigy, a lelki köteléket az Isten kötötte, — kell inkább férfi és nő, kik testüket egymásnak árulgatják, s ha megegyeztek az áruban, a község házára szaladnak, áruszerződésöket a község jegyzője által jegyzökönyvbe iratják, a község bírāja által lepecsételtetik. Épen mint a börzén szokott menni. Kikiáltatik az árucikk, ki az ára is; ha van, aki a kikiáltott árucikket megveszi, mindketten, az eladó és a vevő, a hivatalos börzejegyzőhöz szaladnak, alkujokat toll alá mondják, s meglett az üzlet. Minden családból börzét csinálni, — a mai börzevilágban épen nem csuda. Az embert árucikknek tekinteni, adás-vevés színvonalára leszorítani, a mai anyagi üzérvilágban igen mindennapi. Nem kell család, mely házi templom legyen, kell együttélés a nővel, és semmi több. Nézzünk a mezőre, az állatok

együtt legelnek, együtt tartózkodnak, együtt tenyésztenek: akarnak némelyek, hogy a család, a férfi és nő is így legyenek, minden vallásos, erkölcsi magasabb összeköttetés nélkül. — Börzenép, mely a király és nemzet, a férj és feleség, a hivatalnok és hivatala közt, nem tud mást látni, nem képes magasabbat felfedezni, mintsem vásári adás-vevési szerződést; — börzenép, mely maga zsidó, mindenkit szatócsná akar tenni, hogy a feleség is csak adás-vevési szerződés következtében jöjjön a házhoz, az egész család, életünk, vallásosságunk, erkölcsösségünk, boldogságunk bölcsője, ily adásvevési szerződésen alapuljon.

Ez műveltség lenne a lealacsonyodásban, ez haladás lenne a leűlésben. A hógörgeteg, mikor a magasról leszakadva, növekedik zuhan a völgybe, magával ragadva, amit utban talál, erdőt, házat, utast, épen ily haladást művel, — haladása nagy, mert a magas bércekről a nagy mélységbe lezuhan.

Nem indulnak meg, nem gerjednek fel szivünk minden nemes érzelmei, hogy ha csak halljuk is, hogy némelyek magyar családaink erkölcsi és vallásos állapotát a polgári házasság javasolgatásával megrontani nem irtóznának?

3. §. Mit ront meg a polgári házasság!

Az európai népek, hála a kath. egyháznak, 18 századon át egyházi, vallásos, szentség-házasságban voltak, s e házasság segélyével vetették le magokról a pogány élet erkölcsi romlottságát, melynek undokságán már a pogány irók is elborzadtak, — megalapították a családi erényeket, nagyra nevelték a házi jó erkölcsöket, s ily erkölcsökben felnevelt ifjakat küldöttek ki a polgári, a politikai nyilvános életbe. Így nemesedett Európa az emberiség bölcsőjében, a házi családban. Űzzétek el a religio angyalát a családból, törüljétek el a szülők homlokáról a vallás jellegét, az emberiség bölcsőjét, a családot fertőztettétek meg; lesz férfi és nő a családban a polgári házasság mellett is, de nem lesz férj és feleség; lesz két ember-állat a házi tüzhelynél, de nem lesz atya, nem lesz anya, nem lesz gyermek, — mert atyát, anyát, gyermeket csak a ker. religióban találunk, miután megtanultuk, hogy Atyánk van a mennyekben, aki saját egyszülött Fiát adta érettünk váltságul, hogy a mennyei Atyának e földön fiai lehessünk.

Jöttek Európára a barbár népek, dúltak, fel is dúltak mindent. Megdőltek a trónok, összeroskadtak a politikai alkotmányok, szétszakadtak az országok, rom és dűledék lett minden a barbár

népek szekerczéi alatt. Mi maradt meg biztos reményre a jövőben? A keresztény, kath. család, az egyházi, a vallásos házasság, az országok alapja, s minden újra emelkedett fel, nem a barbárok szokásai, hanem a keresztény családok erkölcei győztek s legyőzték a győzelmes barbárokat. Nem a keresztények lettek Európában barbárok, hanem a bejött barbárok lettek itt keresztények. Megdőlték az országok, de nem dült meg, mert egyházi, mert vallásos volt a szent házasság. Ha akkor a házasság csak polgári szerződés lett volna, a megdült polgári törvényekkel az is megdül vala, s barbárság lakja mai napig is Európát. Lehet, hogy finomított barbárság lakja, de barbárság mégis, mert a műveltség bölcsője csak a nemes, csak a vallásos család.

A keresztény család, az egyházi házasság volt Europa műveltségének dajkája, hatalmának, mely által három világrész fölött uralkodik, megalapítója. Meddig a keresztény házasság terjed, addig terjed a műveltség is. Nincs keleten műveltség, süllyedésben sinylik a mohamed, az indus, a chinai nép, mert egyházi, szentség-házassága, mert vallásos, családja nincs, mert ép oly polgári házassága van, milyen után a szatócs-világ annyira sóvárog.

A keresztény, az egyházi házasság avatta fel magyar nemzetünket is a műveltségbe; s habár nemzetünk a barbár keleti népek közelében, velök szakadatlan közlekedésben, sőt 145 évig a török járom alatt volt, miként a spanyol nemzet 700 évig a muszulmann mórok alatt nyögött, nemzeti létét föntartotta, keresztény családi erkölceit megőrizte, a barbárok járma alatt a barbárokkal össze nem vegyült, míg végre ker. házasságának alapján nemzeti nagy létét visszaszerezte. Elveszett a hazának fele, de megmaradt a családi vallásos tűzhely, megmaradt a kath. házasság, megmaradhatott tehát a magyar is. Jöttek, jöhetnek is még szomorú viszonyok a hazára; ha a házasságot a polgári törvényre szorítják, eltörültetvén az ellenség által e polgári törvények, az ellenség az ő új polgári törvényeivel a házi család szentélyébe tolakodik majd, s bölcsőjében fogja fojtogatni nemzetünk életét. Nem a polgári törvény, sem bárminemű polgári intézmény tartja fön a nemzetet jobb időkre a mostoha sorsban, hanem a vallás, a religio, melyen a család a ker. házasságban, mint alapon nyugszik.

A politikának embere számba veheti a vallásos házasságnak horderejét, nemzet-éltető gyökerét, s ellene fog mondani minden ily merész kísérleteknek, melyek a nemzet fájának gyökereit megmérgezik. A közpolgárnak pedig elég, ha vallásos szívét kér-

dezi meg, s nem egyezik bele, hogy házi tűzhelyét a vallás örökösétől elvegyék, a vallás jellegétől, méltóságától megfosz-
szák A szent, a vallásos, ker. házasságban védjük a nemzetet,
védjük az egyes polgárt is.

A családon kezdődik a kereszténység, — vonjátok el a ker.
egyházról, profanáltátok a házasságot, gyökerében alámetszetté-
tek a kereszténységet, a szenvedélyek prédájaul dobtátok a csa-
ládod. Zsandárotok a tűzhelyre be nem pillanthat, törvényeitek
a családi tűzhely tényeinek megítélésére elégtelenek, — itt csak a
lelkiismeret törvénye, az Isten, és a ki az Isten nevében szo-
kott szólni, ítélni, intézkedhetik; ha a polgári törvény, ha a
zsandár lép be a házi körbe, ahelyett, hogy oltaná az itt már
kigyult tüzet, olajat önt reá, — ahelyett, hogy bekötözné a vérző
sebet, még szélesebbre szaggatja ezt. Az erőszak, mely a polgári
törvényben rejlik, csak tör, metsz, szakít, — gyógyítani, enyhi-
teni, békéltetni csak a religio képes: a családi élet erőszakot nem
tűr, a polgári törvény örökösödhetik a család körül, de maradjon
kivüle, bent a családban csak a religio lehet az áldó szellem, az
igazi nemtó.

4. §. Mit akarnak tehát!

Ha kerekén mondanók, hogy a kereszténységet gyűlölik, kik
itt-ott a polgári házasság mellett szólnak, nem vétenénk ugyan
az igazság ellen; de szavunkat némelyek túlzásnak vehetnék. Elég,
— a kereszténység ellen olyanok is vétenek, akik nem tudják,
mit cselekesznek, és végtére a polgári házasság mindig a keresz-
ténység megvetésével, kárával végződik. A történelmi igazság
mindig megmarad, hogy a polgári házasságot a ker. religionak
legszilajabb ellenségei gondolták ki, s mindenütt ilyenek dicsér-
gették, javasoltatták legbuzgóbban.

Mi az t:hát, ami az okos, a lelkes, az igaz magyart képes
volna arra birni, hogy ezen ős intézményt, melyet egyházi, vallá-
sos házasságnak nevezünk, magától elvesse, s oly házasság után
sóvároгjon, melyben semmi szent nincsen, hanem csak kél, és
anyagi haszon? Mi indoka lehet a magyarnak, hogy ezen szent
köteléket, melylyel az Isten az oltárnál a házásokat örökre és el-
válhatlanul köti össze, megvesse, s oly szerződésre lépjen ezután
a nővel, kit magának kiválaszt, mily szerződésre szokot a bérlő
lépni a földesúrral, — csakhogy a polgári házasságban nem szán-
tóföldeket, hanem emberi testeket akarnak kölcsönösen kibérelni

s használni? Nem lehet kárhozthatni a bérletszerződést, mihelyt az az erkölcsi és polgári törvény szerint kötötték; de mikor életpárt, házastársat keresünk, választunk, benső érzelmünk sugja, hogy hasonlíthatlanul magasabbat művelünk, mintsem egy bérletszerződés. Ne kösse össze az Isten a házasulókat, nem lesznek azok összekötve, ha tizezer polgári hivatalnok is fogná őket összekötöni; egy házba léphetnek a férfi és nő, együtt lakhatnak ők, de az együttlakás, az együttélés csak vad házasság lesz, nem pedig az, amit eddig valóságos házasságnak szoktunk nevezni. Ha a férfi választott arájával nem az Isten, nem az egyház törvénye szerint kel össze, lesz házában férfi, lesz nő, lehet még magzat is, de nem lesz férj, nem lesz feleség, nem lesz gyermek a lelkiismeret az Isten törvényszéke előtt. Ők összekelnek, de, — mikint a magyar oly találóan szokta mondani, — ők nem kelnek egybe. Ami tehát szent volt, a házasság, a polgári házasságban lesz erkölcstelen, lesz bűnös aljasság, — ami tiszteletre méltó volt, az atya és anya, lesz polgári embergép, — ami tisztességes volt, a férj és feleség szobája, hacsak a religio nem segít rajta, az Isten és a lelkiismeret törvénye szerint lesz bűnrejte, bűntanya. S mi bírná reá a józan eszű magyar népet, hogy házasodni akarván a templom helyett a község házára, az Isten oltára helyett a község jegyzőjének asztalához siessen, mikor e házat a községben csak adófizetésről, ujonczállításról, és sokféle perpatvarkodásról ismeri? Mi bírná reá e népet, mely napi nyomoraiban elkedvetlenedve, a templomban keres vigasztalást, hogy házasodni akarván, az Isten felszentelt szolgálja helyett a bírót, a jegyzőt kerresse fel, kik házasságára, s egész házassági életére áldást mondjanak, kiket áldásadásra az Isten nem választott, nem küldött, fel nem hatalmazott? Ma-holnap zsidó is lehet szolgabíró; tessék hozzá menni, hogy mondjon áldást házasságtokra. A magyar nép legalább nem sohajtozik ily áldás után. Vigyük a szolgabíróhoz a tehén-pert, kérjük, intézze el külső polgári életben felmerült viszályainkat. ezek az ő keze alá tartoznak, és dicserni, hálával emlegetni fogjuk igazságosságát; de hogy oly tényt, melyben szívünk minden vágyai, legforróbb érzelmei teljesezésre indulnak vagy is a házasodást reája bizzuk, azt nem tesszük, ebben csak az Istenhez, és az Istennek szent egyházához, az Isten és az egyház felszentelt szolgáljához fordulunk. A meg nem romlott magyar nép azon áldást, melyet házasságra az Isten nevében az egyház mond, bármily községbírónak áldásával sem cseréli fel. És épen ez az, amire a polgári házasság-

ban a magyart vezetni, sőt talán kényszeríteni is akarnák. Rövidebb uton, könnyebb móddal a magyar népet megrontani nem lehetne.

1855. mártius 21-én. Sclopis, senator a florenczi senatusban, a polgári házasság behozataláról levén a tanácskozás, mondá: „ha a népnek szavazni kellene a polgári házasság fölött, fogadok reá hogy a népnek aránytalanul nagyobb része a vallásos, az egyházi házasság mellett, és a polgári házasság ellen nyilatkoznék. Tiszteljétek tehát a nép érzelmeit, a nép meggyőződéseit, a népnek akaratját.“¹⁾

Hát a magyar nép mennyire vetné el, ha ismerné, mi a polgári házasság? Most alig ismeri hirtől, de nem is ohajtja, nem is kívánja; hát ha ismerné a polgári házasságot, mit mondana reá? Minden szülő jobban szereti leányát, sem hogy pusztá kéjeszköznek engedné át; már pedig a polgári házasság az Isten szava, a ker. egyház örök tanítása, a vallásos lélek ítélete szerint nem házasság, hanem bünös ágyasság. A házasságot csak az Isten köti össze, mert az Isten hozta az örök, a változhatlan törvényt: „ne paráználkodjál“, csak ő mondhatja, csak ő szabhatja meg tehát, mi a házasság? mily föltételek mellett házasság az együttélés; az Isten pedig a megszentelt templomban, felszentelt által szokott szólni: azért csak az Isten egyházában, az ő egyházának törvényei szerint köthetünk házasságot, és amit másutt, a község házában kötünk, az nem házasság, hanem az igaz, a keresztény házasságnak torzképe, magában rut együttélés.

Mily indok lehet tehát, mely némelyeket arra bir, hogy külföldnek ezen ocsmány bünszülettjét, a polgári házasságot, hazánkban átplántálni ohajtsák?

Megmondjuk.

A magyar nép ismeri a házasság szentségét, de a polgári házasságot, csak öt hónap előtt is, hirtől sem ismerte. A nép tehát nem kívánja ezt; ezt csak a nép akaratja ellen lehetne behozni.

Kívánják némelyek a műveltebb osztályból, és pedig azok, kik részint kicsapongásaik, részint rendetlen életük miatt becsületes hiteseiktől elválni akarnának, de a szentegyház, az Isten törvényét tartván szabályul, nem pártolja e bünös kívánságaikat, s e miatt nem érhetnek ezért a kicsapongók. Kívánják továbbá, akik oly együttélést akarnak a nővel, melyet az egy-

¹⁾ Atti uff. del Senato 1865. nr. 411. pag. 1449.

ház meg nem enged. Kivánják végtére, akik örökös frigyre a nővel nem akarnak lépni, keresnek tehát polgári törvényt, mely a kath. egyháznál engedékenyebb legyen büüös szenvedélyeik iránt; és mivel a törvénynek alkotásába ők is közvetlenül vagy közvetve befolyanak, előre biztosak, hogy e törvény büüös vágyaik irányában igen engedékeny leend.

Nehéz már, terhes már az Isten törvénye, az egyház változatlan fegyelme, mert a büüös szándéknak soha és semmiben sem kedvez, mikint sem VIII. Henrik angol király, sem I. Napoleon francziák császára ily szándékainak nem kedvezett, azért könnyebb és kényelmesebb törvény után sohajtoznak. Akarják tehát, hogy a házasság nem az egyház, hanem a polgári törvény szerint, nem az Isten, hanem az ember nevében köttessék, s amit az Isten fel nem bontott, azt az ember, mint saját művét, felbonthassa, amikor akarja.

Roszak az erkölcsök, nem türik az Isten törvényét, vannak még néhányan, kik egyenesen gyüüölök az Isten törvényét, mert büeneiket kárhoztatja.

Büüüböl született a polgári házasság és a religio gyüüületéből küülföldön: nálunk is legalább nem a vallásosság, nem az erkölcsösség az, mely némely szóvivő ajkairól mellette szóúokol.

Nem sokan vannak ugyan, akiknek terhessé lett az Isten törvénye; de mai napon az a szokás, hogy a kisebb számú feslett erkölcsü miatt a nagyobb számú vallásos résznek kelljen szenvedni; s orvosló intézkedésnek, böücs törvényhozásnak mondatik, mikor elhatároztatik, hogy a nagyobb szám, mely vallásos házasság helyett világi, polgári, profán, és Istentől meg nem áldott házasságot akar. Ez nem akar az Isten előtt köütni házasságot, hanem csak a köüzség házán; hogy tehát maga maradjon, nehogy úgy tüünjék ki a vallásos polgárok között, mint a göró a szép veüteményesben, követeli, hogy a vallásos ember is házasságával a szolgabiróhoz menjen, és ha azután az Isten oltárához megy a vallásos, avval ő nem gondol, elég hogy kényyszerítve van a vallásos ember is ugyanigy köütni házasságot. A nem vallásos nem akar meghajólni az Isten törvénye előtt, kényyszerítettik a vallásos ember is, hogy a nem vallásossal egyuton járjon. Itt tehát nem a vallás szabad, hanem a vallástalanság, Nem vallás-szabadság ez, hanem a vallástalanság szabadalma, uralkodása.

Az erköücsi törvény, és a religio itélő széke előtt tehát soha nem helyeselhető azon indok, mely némelyeket arra vezet, hogy a polgári házasságot dicsérgessék, kívánatosnak mondogassák,

valamint nem helyeselhető soha maga a polgári házasság sem. Nem szokták ugyan az ily indokokat feltárni, de leleplezik a történeti események, s eddig nem találkozott, aki a polgári házasság behozatalára, ahol felőle szó volt, az erkölcsi törvény és a ker. religio által helyeselt indokot képes volt volna felhozni. Mind az, amit indok gyanánt felhoztak a polgári házasság mellett, nem igazolta, hanem csak ügyetlenül szépítgette a csúnya dolgot.

5. §. Még egy indok.

Nem erkölcsös az imént említett indok, mert a legjobb is, mikor a polgári házasság mellett felszólal, kénytelen bevallani, hogy csak azért véli behozandónak a polgári házasságot, mert a nem vallásos ember panaszkodik a vallásos törvények szigorúsága ellen a házasságban. Tehát, mivel némelyik nem akar vallásos lenni, legyen miatta a többi mind vallástalan; mivel némelyik nem akarja azt megtenni, amit a ker. hit a házasságra nézve parancsol, kényszeríttessék a vallásos ember megtenni azt, amit vallásos lelkiismerete kárhoztat; mivel némelyeknél a szilaj indulat, a fékvesztett szenvedély nem akar megtörni az Isten szent törvénye előtt, tagadjuk ki tehát a törvényt. győzzön a szenvedély. — Ezt igazságnak nevezik a mai világban; e vallástalanok nem akarnak alkalmazkodni a vallásos polgárokhoz, kényszerítjük tehát a vallásos polgárokat, hogy alkalmazkodjanak, a vallástalanokhoz.

Nem szép az első, csunyább némileg, s hiú a másik indok.

Ez pedig, hogy a zsidó leányokat nőül lehessen venni.

És miért? Mert a zsidók gazdagok.

Igen, a zsidók között dúsgazdagok vannak; de ha hasonló gazdagság után sóvárgunk, legyünk mi a zsidókkal hasonlóan munkások, tevékenyek, gondosak, takarékosak, s nem lesz miért kacsingatnunk feléjük. Ha ezt teszszük, munkásságunk kényszeríteni fogja a pénzt, hogy ez a mi kezünkbe is átszivárogjon. De mikor házasság útján akarunk a dúsgazdag zsidó polgárnak pénzében osztozkodni, tizszer gondoljuk meg, hogy ez ugyan könnyű eszköznek mutatkozik, de családaink, házi tűzhelyeink vallásos tisztessége forog kérdésben, — gondoljuk meg tizszer, nehogy e könnyű mód mellett mi magunk könnyen csalódjunk számításainkban.

Ez volna tehát az új indok, mely az előbbieket mellett, némelyekkel a polgári házasságot megkedveltetné.

A házasság vallásos szentsége áruba adva egy zsidó leányért!

Becsületes a zsidó hajadon, becsületes a zsidó családi kör az ő vallásos törvénye szerint; de legszebb a zsidó hajadon, ha zsidóhoz megy férjhez; nagy, igen nagy váltságdíj az, a mit érte adni kellene a kereszténynek, mert e házasság sem Krisztus Jézus, sem Mózes törvénye szerint nem jönne létre, s még nagy kérdés marad, megnyerjük-e azt, amit némelyek a zsidó leány mellett keresnének?

Ki fog ugyanis zsidó leányt keresni?

A nép közül aligha valaki, sőt bizonyos gyanánt mondhatjuk, hogy senki sem. Kicsoda tehát? Egy-két bukott vagyonu, kinek talán szép családi neve van, s tisztelet környezi őt nevét, de mindenféle, néha meg nem mondható okoknál fogva, nincs meg többé ősi nagy birtoka. Már ez sem volna igazolható lépés, egy két bukott vagyonu miatt 12 millió magyar polgárnak házasságát profanálni.

De nem csal-e számítás a bukott vagyonra is! Csak egy-két szót erről.

A zsidó, ha eddig okos volt, lesz ő azután is; egy bukott vagyonunak, egy tékozló dandynek nem adja sem leányát, sem összehalmozott kincseit; bizonyos lehet mindenki, hogy ha mégis arra jönne a dolog, a zsidó ily házasságnál is saját magára hasznos üzletet fog csinálni. Ez az ő természete, ez az ő hagyományos szemessége, okossága. Hogy a keresztény a zsidót kizsákmányolja, arra nincs reménység, mert a magyar az ily üzletekhez nem ért; sőt a zsidó gazdagok annál szemesebbek lesznek, mert tudják, hogy a polgári házasságnál nem leányaik, hanem a zsidó atya gazdagsága után van a sóvárgás.

Amit ki nagy gondossággal szerez, azt meg is szokta őrizni gondosan. A zsidó családatya tehát megválogatja, kinek adja Eszterét vagy Rebekkáját. Lehet a zsidó atyában hiúság, hogy talán nagy nevű családdal lép atyafiságba, de erősebb ő nála a pénzszeretet, tékozlónak, vesztegetőnek nem fogja oda adni sem pénzcácskóit, sem a fiatal Rebbekát. Ha költeni akar a bukott vagyonu gavallér, költsön a magáéból, vagy ha gazdagság után sóvárog, keressen, miként sok más gondos atya szerzett; ennyi okossága minden zsidó családatyának lesz. Most leánya gazdag zsidó leány, lehet gazdag zsidó asszony, ezt ő többre fogja bebecsülni, mintha néhány év múlva ősi, magyaros név alatt else-

gényednék. Ő tudja, hogy csak a leány atyjának pénzét keresték; adjon ma pénzt, holnap elköltik, holnapután ismét pénzt követelnek, s ha a zsidó atya, nehogy többi gyermekeit megröviditse, a pénzzacsskót a telhetetlen előtt összeszorítja, beköti, a leányt egy kabátban, az éhező gyermekekkel együtt nyakára visszaküldik. Ily eshetőségek ismervék a zsidó apánál. Ez pedig annál inkább, mert a zsidó apa is jól tudja, mily könnyen bontathatik fel a polgári házasság, azért szemes lesz, nehogy kárt valjon.

Mit teend tehát? Ad leányt, pénzt fog ígérni, — s amit ad, évi járulék lesz, vagy pedig a leány nevére biztosítva. Tessék neked büszke lovag évi díjpénzt húzni; ezt megérdemelted, mert a zsidó Rebekkával. nem ugyan házasságban, hanem házasság módra éltél, fáradságod bére a zsidó apától nyújtott napi pénz, hogy élhess. Magyar lovagiasságodat drágán csakugyan el nem adtad.

Ha pedig kövér örökösödésre számolsz a gazdag zsidó apa után, ő miattad nem lesz gójim, s nem is fog lehetni tőle rosz néven venni, ha Rebekkájának gójim gyermekei apró pénzzel fognak távozni a héber nagyatyá végrendeletének felolvasásától. Van erre is mód, van erre is indok, lesz buzdítás is, hogy a rokonságból a gójimok kapjanak legkevesebbet.

És mivel a zsidó leány és a keresztény férfi között Krisztus Jézus áll, a világ Megváltója, az Istennek egy szülött Fia, ezt mellőzni, ezt a szívből kidobni, vagy pedig a szív legmélyebb fenekére eltemetni kell, hogy ily vad házasság a keresztény és zsidó között létre jöhessen, vagy békében maradjon. Ily család élő krisztustagadás lesz, mely nyilvános krisztustagadássá szokott fajulni, mint Berlinben. hol 20 ily házasság közül nyolcz esetben a ker. férfi lesz zsidó, két esetben a zsidó leány lesz névleges keresztény, tiz esetben pedig a szülők, vagy inkább ember természetek sem keresztények, sem zsidók, sem Krisztus Jézus, sem Mózes törvénye szerint nem élnek, — — — csuda is volna, ha élnének, mert a polgári házasságot mind Krisztus Jézus, mind pedig Mózes törvénye megszegésével, letapodásával kötötték. Ez tehát vérváltság volna Krisztus Jézusért. Krisztus Jézus elárultatott egykoron 30 ezüst pénzért, ma némely keresztény, némely bukott birtoku magyar ember, minden lelki, testi, faji, nemzeti nemességét, ker. hitének tisztességét árulja egy — — — egy zsidó leány mellé adott napibéréért.

Fedd be arcodat jó magyar, hogy ne lássák rajta a szegény-pirt, fuss a szatócs piaczról őseid vallásos családi emlékeihez; ha zsidó leány után sóhajtozol, és ha ő nem tudna nélkülöd élni, van

ma is nemes mód, hogy őt vallásos, egyházi házassággal kapjad feleségül: kísértsd meg tehát e módot, s a Rebekka is a tied lesz, lelki nemességed sem fog csorbát szenvedni.

Egykor a nemesség az által igyekezett rendbehozni zilált birtokát, hogy fiat adott az egyháznak, aki kanonok, prépost, püspök, érsek lett, s a család elzalogosított birtokait lassan-lassan kiváltotta. Sok grófi család emelkedett így fel, sok menekült meg a végső elszegényedéstől, sok új nemes lelkű tag oltatott be a nemések, a bárók, a grófok nagy emlékü testületébe. Lehet mondani, hogy a főnemesség a török pusztítás után az utolsó két században az egyház pénzével erősödött meg, s mintegy újra született. Szép hazafiui érdeme az egyháznak a főnemesség ily felegérszégesevé, s jöhetnek még idők, ne adja ugyan az Isten, hogy jöjjenek, de e sokat hányatott magyar nemzet életében még jöhetnek oly idők is, mikor a nemzet nemes csemetéit ismét így kellene nagyra növelni, habár az egyház az ő birtokaiból mindig csak a közhasznu, a vallásos, a szent célokat akarja előmozdítani.

De lehetett némileg ez is közhasznu cél; mert a szegénység segített fel. Elég, hogy a legnemesebb magyar faj eddig a szentegyház anyai ölén, anyai kebelén született újra s megifjodott, megerősödött, — szatócsvilág van ma, e magyar faj már a zsidó leány kebelén és a mellette gyanított pénzzacskóban akar megerősödni, — hogy még inkább elgyengüljön, levetvén vallásos családi erényességét, elnemtelenedjék, s mint ilyen elveszzen, csalódván minden számításaiban, mert számításai az Isten törvénye, az Isten szentegyházának tanai ellen tétettek fel.

Ily indokokat, hogy elítéltessenek, elég megnevezni.

6. §. A keresztény, vallásos házasság.

Kiki tudja, hogy Krisztus Jézus a keresztények törvényhozója. Isten volt ő, hozhatott törvényt, s amily törvényt hozott, az szent, az szükséges, az áldásos törvény. Kereszténynek lenni annyit tesz, mint Krisztus Jézus törvényének magát önkénytelvétni. Ezt igéri, ezt fogadja mindenki a keresztségben és a bér-málásnál, ezt ismétli minden gyónásban.

Ezt tudja a keresztény, tudja a zsidó, tudja a török, tudja már az egész világ.

Mint törvényhozó, Krisztus Jézus a családra is hozott törvényt, sőt mivel itt volt a bűnnek fészke, megtisztította, megszen-

telte, s a ker. anyaszentegyháznak parancsot adott, hogy megszentelt állapotában örökre őrizze meg a családot.

Megszentelte, mikor a férfi és nő közötti házasságból a ker. egyházban egy szentséget rendelt.

Mikor e földre jött Krisztus Jézus, a házasságot már e földön találta, de — — megromolva, elfajulva első nemességétől, elesve magas céljától.

A férfi, elfelejtve az Isten törvényét, mert nem volt anyaszentegyház, mely azt minduntalan szeméi előtt tartsa, házasságában nem az Isten szándékainak szolgálni, hanem saját testi vágyait kielégíteni törekedett, evégből egy nő helyett több nőt vett, vagy felesége mellett más nőket is tartott házában, — feleségével, nem mint életfelével, hanem mint kéjeszközével, rabszolgájával bánt, csak azért, mert a férfi erősebb, a nő gyengébb volt.

Nemtelen lett ezáltal a férfi, nemtelenebb a nő, nemtelen volt a magzat, bűnnek, fertelemnek fészke a házi tüzhely. Aki iránt a férfinek, mint erősnek, szelidséggel gyengédséggel kellett volna viseltetni, mert gyengék, mert erőtlének voltak, t. i. a nő és a gyermek, azok iránt kiveszett szívéből a nemes indulat, s nagyra becsülte a nőt, ha annyira becsülte, mint ma a muzulman arab, mikor feleségéhez így szól: úgy szeretlek, mint a lovamat?

Az egynejlőség, és a házasság felbonthatlansága, amint ezt az Isten a természeti törvényben rendelte, teher volt a férfi nemre, melyet mihamar lerázott nyakáról, s nem levén egyház, mely az isteni hatalomnak szavával rendreutasítsa a merénykedőt, a mit a férfi lerázott magáról, az le volt rázva.

Epen mint ma is történik, mikor némelyek, szilaj indulataikat fékezni nem akarván, a ker. törvényt a házasságról terhesnek találják, nyakukról lerázni akarják, helyette bűnös vágyaik iránt engedékenyebb polgári törvényt kívánnak, keresnek. A pogány élet bűneire visszamenni, ez ma sok bárgyu előtt műveltség és haladás, pedig mind csak visszaesés és hanyatlás.

Krisztus Jézus, mikint az utolsó iskolás gyermek is tudja, a szokások által megromlott házasságot eredeti tisztaságára visszavezetve, a férfinek csak egy nőt engedett feleségül, s a házasság által köztök született köteléket állandónak, felbonthatatlannak nyilatkoztatta. Csak a halál az, mely által ezen házassági kötelék megszakad.

Igy rendelte, így állapította meg egykor az Isten az első emberpár közötti házasságot, czélul tüzvén ki, nem hogy egymással kéjelegjenek, hanem hogy egymást a fajtalanság kicsapongásaitól

megőrizték, s magzatokat nyervén, ezeket az Isten szeretetében és félelmében az örök boldogságra neveljék. A mennyország benépesítése szentekkel, — ez a házasság legvégső, legmagasabb célja; a liázásfelek kölcsönös megőrzése az erkölcsösségben, az élet-szentségben, ez a házasság célja a hites társakra e földön.

Igy állítottatott vissza a házasság az ő eredeti méltóságába, így adatott neki vissza az elvesztett nemesség, becsület, és szent cél, — nemcsak, hogy többé ismét el ne fájúljon, a házastársak kölcsönös megszentelődési eszközévé, azaz a hét szentségek egyikévé tétetett Krisztus Jézus által.

Mi okból?

Nagy kötelességek származtak az így méltóságába visszaahelyezett házasságból a férjre szintugy mint a feleségre, és pedig mind egymás, mind gyermekeik irányában.

E kötelesség teljesítése csak az Isten malasztjának segélyével lehetséges.

Gondos volt erről is Jézus, különben parancsolt volna valamit, amit az ember végre nem hajthat.

Amit a házások önmaguktól meg nem tehettek, — hogy szeretetben, s örök hűségben maradvá, őrizték meg egymást az erkölcsességben, Istennek neveljék gyermekeiket, — megtehetik, ha az Isten malasztja aczélozza szándékaikat, törekvéseiket. Az Isten mindenható, Istennel minden jót meg lehet tenni.

Miképen?

Az első iskolás gyermek is tudja, hogy Krisztus Jézus a házasságot szentséggé tette, nem úgy ugyan, hogy egyrésről házasság legyen, másrésről szentség, — sem úgy, hogy először házasság legyen, aztán szentség; hanem Krisztus Jézus szerint nincs házasság szentség nélkül, s mely házasság nem szentség, az nem valóságos házasság, hanem bűnös együttélés a férfi és nő között, adná őket össze bármily polgári hatóság.

Azon egyesség, mely a férfi és a nő szabad elhatározásából rendesen származik, a házasság szentségének anyaga, a házasulók ama elhatározásából születő egyességnek nyilvánítása, a házasság alakja, — így lesz a házasság szentség

A szentség az isteni malasztnak kútforrása. Valamint a kútforrásból felbugyog a víz, ugy a szentségből felfakad az Isten malasztja, mely a házások akaratát a jóra képesíti, erősíti, segíti. Azon egyesség tehát, mely a házasulók között szabad akaratból létrejön, s külsőleg és ünnepélyesen az egyház előtt szó-

val nyilvánítatik, a láthatlan malasztnak látható szekrénye, tartalmazója.

Házasságba lép tehát a férfi és leány, azaz: felveszik a házasság szentségét, szentség állapotában maradván haláluk órájáig, házasság életük kötelességeinek teljesítésére saját házasságukban birják a segélyező isteni malasztot.

A szentség szent, a szentség állapota szent állapot, Istentől megáldott, mert malasztokkal bőven ellátott állapot. Szent így a házasság, szent a családi kör; — a templomban, az oltáron lakozik Jézus a kenyér színe alatt: a családban lakozik az ő szent malasztja, megszentelvén a férjet, a feleséget, a gyermeket, az egész családot.

Mikor tehát a keresztények házasságra lépnek, nem a polgári törvény nevében, hanem Krisztus Jézus nevében kelnek egybe, a kötelék, mely őket összefűzi, nem országos, nem polgári, hanem isteni, mennyei kötelék.

Ők ugyan szabad akaratból határozzák el magokat a házasságra, szabadon választják ki egymást házastársul, szabadon nyilvánítják elhatározásukat az Isten oltára előtt, hogy egymással házasságra lépnek; mindez emberi, földi, mely csak azt bizonyítja, hogy az Isten velünk mint szabad akaratú emberekkel bánik: de amint ezen szabad elhatározásukat az Isten oltára előtt, az anyaszentegyház törvényei szerint kinyilatkoztatták és a kötelék köztök megszületett, ezen kötelék már nem földi, nem polgári, nem emberi kötelék, hanem szentség, tehát isteni kötelék, házassági állapotuk maga szentség, az Isten malasztjának kifogyhatatlan kútforrása. Egymásé lettek, a férfi feleségeé, a feleség férjeé lett, a férj élete a feleségé, a feleség élete a férjé, az ő életök nem két élet, hanem egy élet, ketten élnek egy testben, ketten képeznek egy életet, és emiatt, mert ketten egy életet képeznek, egy szent szándékkal, egy szent akaráttal, egy szent törekvéssel kell birniok, s ily összhangzásban holtig élniök.

Nehéz föladat, terhes kötelesség; de állapotjuk az isteni malasztot rejti magában, csak használják az isteni malasztot minden jó terekvéseikben, az Istent szerető léleknek minden kötelesség könnyű szokott lenni. Ami milliomoknak és milliomoknak lehetséges volt, ami már közel kétezer éven át megtörténik, t. i. az egyházi, a felbonthatatlan házasság, és az ily házasság kötelességeinek teljesítése, nem lesz az senkire sem lehetetlen ezután sem.

A pogányoknak, kik ezelőtt többnejűségben éltek, lehetséges volt, ker. hitre térvén, ker. házasságot kötven, megszentelődtek,

megszentelt családokat alkotva, ker. társadalmat alapítottak; nem lehetetlen az a keresztényeknek sem. A romlottság, az erkölcsi feslettség közepette, a forró és a hideg égőv alatt egyiránt lehetséges a szent házasság, mert a világ minden részeiben, minden szígelein élnek a katolikusok, nem lehetetlen az senkire. A kötelesség mindig teherrel jár, a teher senkit sem ment fel a kötelességtől.

Krisztus urunk előtt a házasság szinte feloldhatlan kötelék volt; ahol feloldatott, az visszaélés volt, de a házasság szentség nem volt. Akkor a házasság, mint természeti kötelék a természeti törvény védelme alatt állott: a keresztények között a házasság már isteni intézmény, melyben a szabad egyesség a szentség anyaga, a kötelék nem természeti, hanem természetfölötti kötelék, és azért az Isten védelme alatt áll az egyházban.

Ma a zsidók, a törökök házasságra épen úgy áll, mint állt Krisztus Jézus előtt, természeti állapotban, szentség nélkül, meg nem szentelvén a házásokat, nem lévén a malasztinak kútfeje, miután a ker. hiten kívül nincs semmi szent, nincs szentség, nincs semmi magasztos; de a keresztények között vagy szentség a házasság, vagy semmi házasság, hanem ocsmány ágyasság. És mivel a protestansok, a reformatusok keresztények, habár az igaz ker. egyházon kívül állanak, az ő házasságuk is, ha igazán házasság, a kath. egyház előtt minden esetben szentség, habár ők nem tartják szentségnek. Tévedtek másokban a ker. igaz hitre nézve, tévednek ebben is, hogy a házasságot szentségnek nem tartják; de azért előttünk, katolikusok előtt, mégis szentség, s a kath. egyház oly felbonthatlannak, oly magasztosnak tartja a protestansok házasságát, mint saját hiveinél. A grófnak fia, grófi fiu marad, ha tagadja is, hogy grófi fiu. Aki keresztény, annak Krisztus Jézus törvénye szerint kell megítéltetnie, akarja-e vagy nem? mit sem tesz.

A ker. férfi tehát, mikor nőt akar házastársul venni, vagy úgy vegye, amint Krisztus Jézus parancsolta, vagy ha más módon vesz nőt, paráznaságra vesz nőt, nem pedig házasságra, s ezen nő nő lesz a háznál, mint a házi macska, macska marad, de feleség nem lesz. Oly nagy az Isten törvénye! oly magasztos az ő intézménye, vagyis a házasság! úgy állapította meg Krisztus Jézus, a keresztények törvényhozója, hogy azon változtatni soha semmiféle hatalomnak sem lehet e földön, — ugyanis az Isten törvényén ember nem változtathat, nem is szükség változtatni, mert amit az Isten reudel, az legjobb, legüdvösebb. Az Isten törvénye a lelkiismeret-höz szól, a lelkiismeretet kötelezi; a lelkiismeret többségi szavazatot nem ismer, hanem csak igazságot az Isten szerint.

A keresztény férfi tehát ha családot akar alkotni, alkosson Jézus Krisztus törvénye szerint, vagy ha az ellen, vagy e kívül alkot családot, nem családot alkot, hanem csak embereket sokasít, háza embertanya, ember-tenyésztési fészék lesz, nem pedig család, nem atya, nem gyermek. A váltó, mely nem a törvény szerint van kiállítva, nem váltó, hanem sokszor csak hasztalan, jogi érvény nélküli papír. Az együttélés nem alkot családot, mert ha az együttélés, az együttlakhatás tenne férjet és feleséget, minden férfi, minden nő, akik egy házban, egy lakásban élnek, tehát a fiu és anya is, a férfi testvér és a nővér is, az atya is és a leány is azonnal férj és feleség volna.

Mondhatja a szolgabíró, hogy a nő, kivel összekelsz. feleség: ha az Isten nem tette őt feleségeddé, szabad személy lesz házadban, nem pedig feleség, s minden becsületes lélek az Istennel fog egyiránt itélni. Hivatkozhatik a szolgabíró, a jegyző a polgári törvényre is, mely ily együttélést házasságnak nevez; mit ér, ha azt az Isten ágyasságnak tekinti? Itt a polgári törvénytől való nyugtatás elaltathat ugyan, de az éber lelkismeretnek nem adhat nyugalmat, sőt a vallásos sziveket sértegeti, mikor oly cselekményekre kényszeríti a vallásos embereket, miket lelkismertők kárhoztat; kárhoztatja pedig azt, mikor mondják neki, hogy a szolgabíró előtt kötött házasság valóságos házasság, miután az Isten mondja, hogy az csak bűnös ágyasság. Számon fogja kérni az Isten a képviselőket, kik a polgári házasságot megszavazták; számon kéri a tisztviselőt is, aki az ágyasságot merné házasságnak mondani, és így sok jó lelkű polgárt tévedésbe hozni; számon kéri a férfit, aki szolgabíró előtt házasság színe alatt bűnös ágyasságra vesz nőt magához; számon fogja kérni az atyát és anyát, kik házasság színe alatt ily hűnös ágyasságra, prostitutióra adták oda leányukat. — Vegyék némelyek kevésbe e hivatkozást az Isten bírói törvényszékére; de azért mondjuk: van Isten, az élők és a holtak bírója, aki minden szóért, minden cselekedetért felelőre fog vonni mindenkit. Lelkismeretével és az Istennel mindenki köteles számolni, s még arról is, ha valaha ezekkel könnyedén számolt volna.

„Nem olvastátok, így szól Jézus Máté evangelistánál, hogy aki az embert teremtette, kezdettől férfiúvá és asszonyyá teremté őket, és mondá: ezért elhagyja az ember atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, és ketten egygyé lesznek? Azért — férj és feleség — már nem kettő, hanem egy test. Amit tehát az Isten

összekötött ember, el ne válaszsza.“¹⁾ Az Isten kötött össze, nem a szolgabíró, nem a jegyző, nem az egész vármegye. És Márknál: „aki elbocsátja feleségét, és mást veszen, házasságtöréssel vét ellene, és az asszony, ha elhagyja férjét, és máshoz megyen, paráználkodik;“²⁾ Lukácsnál pedig; „aki elbocsátja feleségét és mást veszen, paráználkodik: és aki férjétől elbocsátottat veszen, paráználkodik.“³⁾ Szent Pál pedig: „nem tudjátok atyámfiai, hogy a törvény (Krisztus törvénye a házasságról) csak addig uralkodik az emberen, ameddig él? Mert a férjnél levő asszony, míg férje él, a törvény által kötelezve van; ha pedig meghal a férje, feloldoztatott férje törvényétől. Ugyanazért házasságtörőnek mondatik, ha míg férje él, más férfiúval tart; de ha meghal férje, megszabadult férje törvényétől, hogy ne legyen házasságtörő, ha más férfiúhoz megyen.“⁴⁾

Elmondván pedig a házások kötelességeit az efezusiakhoz irt levelében, hozzá adja: „nagy titok ez, — t. i. a házasság — én pedig Krisztusra és az anyaszentegyházra mondom nektek; azért kiki közöletek úgy szeresse feleségét, mint önmagát, az asszony pedig félje az ő fejét.“⁵⁾

„Nagy titok“, azaz szentség, mert a szentségek titkok, miután a láthatlan isteni malasztnak látható jelei, szekrényei. Kivülről csak jelt látunk, belül és benne az isteni malaszt rejlik, titokban rejlik; — valóságos titok a házasság, habár az egész világ előtt kötetik, mert titkosan rejti magában az isteni malasztot; rejti, mert valahol csak e külső jel megvan, a jel alatt rejlik az isteni malaszt.

A keresztények legalább tudják, hogy a házasság Isten által állított intézmény a férfi és nő között, a gyermekek vallásos nevelésére, a család megszentelésére, az emberiség nemesedésére, a mennyország benépesítésére; azért intézkedett felőle Krisztus Jézus, azért rendelkeztek róla, hogy az Isten szándéka szerint megőrizték, az apostolok is.

7. §. A házasság köteléke az anyaszentegyház joghatósága alá tartozik.

Ha a házasság szentség, és a keresztények között nincs valóságos házasság, hacsak nem szentség is egyszersmind, szükségké-

1) Máté 19, 5, 6.

2) Márk. 10, 11, 12.

3) Luk. 16, 18.

4) Római. 7, 1—3.

5) Eféz. 5, 2, 3, 4.

pen az egyház joghatósága alá kell tartoznia, mert a szentségek az egyház belügyei. Lehet, hogy a pogány országokban az egyház eme joghatóságát el nem ismerik; következetesen cselekesznek, mert ők tagadják az egész egyház létét; de a ker. népek, elismervén a ker. anyaszentegyházat, és tagadván a házasság fölötti joghatóságát, egy részről ellenmondásba jönnek, más részről a kath. egyház lényeges jogait sértik. „Lényeges jogait“, mert míg a világ világ lesz, míg az Isten Isten lesz, a kath. egyház a házasság lényege, vagyis köteléke fölötti joghatóságát mindig fön fogja tartani, mert e joghatóságot alapítójától, Krisztus Jézustól, Isten-embertől, a világ Megváltójától, az ég és föld urától, a királyok királyától. az országok legfőbb fejedelmétől kapta, s hogy megtartsa, kötelelességiül is tétetett neki,

Sz. Pál apostol, Krisztus Jézus után, azonnal rendelkezett a házasságról. A kath. egyház a trienti zsinatban a 21-dik ülésből dogma gyanánt kimondta az ő joghatóságát a házasság fölött. VI-ik Pius 1782 febr. 2-án írta a trieri érsekhez: „valamint az apostolok határoztak azon ügyek fölött, melyek a házassághoz tartoznak, úgy az egyház is Krisztus Jézustól kapta e hatalmat a házasság fölött itélni“; 1788 sept. 16-án pedig a mottolai püspökhez írt apostoli levelében így adja elő a kath. egyházi tant a házasságról: „miután a házasság a hét szentségek egyike lett a kath. egyházban, egyedül az egyháznak van joga és hatalma a szentséggé lett házassági szerződésnek formáját megszabni, mert ezt Krisztus Jézus az egyházra bizta.“ VIII. Pius 1829. május 24-én a világ kath. püspökeihez menesztett köriratában írja: „a házasság nem emberi, hanem isteni törvény szerint kormányoztassék, mert a házasság nem világi, hanem szent tárgy.“ XVI. Gergely pápa 1832. aug. 15-én kiadott hires körlevelében, mely „Mirari“ szavakkal kezdődik, mondja: „emlékezzenek meg a hitek, hogy a házasság a szent dolgok közé soroztatik, annakokáért az egyháznak van alárendelve.“ ¹⁾ Ez a kath. egyháznak nyílt tana, nyílt és ünnepélyesen bevallott dogmája; a házasság szentség, és nincs házasság a keresztyények között, hacsak nem szentség is egyszersmind, — s ha nem szentség a házasság, nem is valóságos, nem is törvényes házasság, — és mint szentség, a házassági kötelék nem az állam, hanem az egyház joghatósága alá tartozik, ő hozhat törvényeket, mily föltételek alatt, mily módon lehet a házasság szentségét felvenni? ő itél, igaz házasság-e

¹⁾ Das Eherecht, von Dr. Joh. Kutschker, I. B. pag. 59.

az, ami házasságnak lenni látszik? Így volt a házasság kezdetétől óta mai napig az egyház joghatósága alatt, s nagyobb megnyugvása is van a magyar polgárnak, ha házassága ügyeit a püspököknek, semmint ha világi hatóságnak kezében látja letéve.

Itt tehát, akik a polgári házasságot védelmeznék, a kath. egyház nyílt és bevallott dogmájába ütköznének, mikor mondanák: hogy a házasságban a szentség elválasztható a természeti kötelektől, mely a házások között a szabad egyezkedésből származik, — hogy az országgyűlés a házasság kötelekéről hozhat törvényeket, — hogy a polgári törvényszék ítélhet a házassági kötelek fölött.

A kath. magyar polgár, amint hallja, mi a kath. egyháznak tana, azonnal tudja, mihez tartsa magát. Mikor hallja az egyháztól: „nincs házasság szentség nélkül, mondhatja neki azután bárki is, hogy van házasság szentség nélkül, a kath. magyar polgárnak a lelkismerete azonnal mondhatja: teéns ur! mi a quota? azt öntől kérdezem; de mit rendelt az Isten a házasságról? azt öntől nem kérdezem.

Mondhatja neki azután bárki: „de a törvény önt házas férjnek fogja tekinteni“, válaszolhat a jó polgár; teéns ur! mit nyerek, ha az Isten nem fog házas férjnek tekinteni? én lelkemet csak Isten számára tartom, mert csak ő fog engemet megítélni holtom után; a mit az Isten rendelt, azon semmiféle országgyűlés sem változtathat, mert az Isten az országok, a királyok, a képviselők, az országgyűléseknek is ura és Istene. Ön elválasztja a szentséget a természeti kötelektől; az egyház mondja, hogy ezt nem lehet, nem szabad elkülöníteni, elválasztani; nem tudom, miért beszél ön ilyeneket, de én nem tagadhatom meg kath. hitemet; maradjunk meg kiki saját körében‘.

Oly dogma az egyház joghatósága a házassági kötelek fölött, hogy a kénykedő VIII. Henrik angol király is a pápához folyamodott, hogy házasságát bontsa fel, s csak miután a pápa az angol király kedvéért az Isten törvényét nem akarta megszegni, szakadt el Henrik király a kath. egyháztól. Nem szegte meg a pápa az Isten törvényét, megszegte tehát Henrik, s az egyház nem akadályozhatta meg, hogy Henrik az ő példátlan kegyetlenségével sorban ne gyilkolja alattvalóit, és egymásután négy feleségét; de amit Krisztus Jézus az egyház kezébe letett, s hogy megőrizze, parancsolta, azt az egyház soha nem adta fel. A házasságra nézve a polgári törvényhozás alkalmazkodott az egyházi törvényhozáshoz, nem pedig az egyház a politikai hatósághoz.

Az egyház különös gondot fordított a királyok házasságára, mert itt nagyobb volt a veszély, hogy a felindult szenvedély, földi hatalmának érzetében, kirúgjon az Isten törvénye ellen, s botrányt csináljon a ker. lívek között; azért is ma a királyok házassága fölött ítéletet mondani nincs hatalmok a püspököknek, mert ezt a pápák magoknak tartották fön, s a fejedelmek házasságára nézve a joghatóságot a püspököktől megvonták.

8. §. Milyen házasságot terveznek ma a ker., az egyházi a vallásos, a szent házasság helyébe?

A házasság oly nagy fontosságu, a házások és az ország boldogságára oly áldásos, vagy oly átkos lehet, hogy a törvényhozóknak, valahányszor házasságról tanácskoznak, ha igazán akarják a családok és az ország javát, csak az Isten törvényeit kell támogatniok e tárgyban, s legbiztosabban alapítják meg a nemzet javát, boldogságát A kath. egyháznak tanai ellen pedig nincsen isteni törvény, miután épen a kath. egyház mondja meg csalhatatlanul, mi az isteni törvény?

Mindazáltal valamint a kigyó okoskodott a paradicsomban Éva előtt az Isten ellen: szintugy megtörténik, hogy az országos törvényhozók az Isten törvénye ellen határozzanak a házasságban, s megrontsák azt, amit Krisztus Jézus eredeti tisztaságára visszahozott.

Ha ezen országgyűlések a házasság polgári kihatásairól határoznának, akkor saját körükben mozognának, s mindenik mondhatná: igaz uton járnak; de mihelyt arról határoznak: mi a házasság? vagy e fölött ítélnék, — körüket átlépik, másnak dülőjében kaszálnak, vétkeznek, s másokat is vétekre vezetnek.

Ilyen dolog az is, mikor a polgári házasságot akarnák törvénnyel a kath. lelkismeretekre igazságtalanul ráerőszakolni, vagy arra bárkit felhatalmazni.

A polgári házasság magában, az Isten és a lelkismeret törvénye előtt, nem házasság, hanem bünös együttélés; tehát ros és erkölestelen állapot. Roszra, erkölcstelenségre, sem kényszeríteni, sem felszabadítani senkit, semminémü polgári törvénnyel nem lehet, nem szabad; aki kényszerít, az igazságtalanságot, — aki felhatalmaz, az bünt követ el, mindenkinek bünében részes lesz, aki csak iyi felhatalmazás következtében rosra indulna.

Nem lehet a polgári házasságra nézve mondani, hogy azt

csak a téves, vagy a túlságig érzékeny vallásos sziv kárhoztatja; mert e tárgyban nem egyes embernek vallások érzelmeire hivatkoznak, hanem a kath. egyháznak örökös tanaira, változhatatlan dogmájára. Ezt az Isten állapította meg, ez ellen senki sem hatalmazhat fel, sem nem kényszeríthet senkit, hanemha legnagyobb igazságtalansággal.

Vannak Austriában mennoniták, egy vallásos felekezet II-ik József idejéből; ezeknek vallásuk tiltja a katonáskodást, és az austriai törvényhozás nem kényszerítette őket a katonáskodásra: a keresztény, a katolikus religio nem helyesli, sőt nyilván kárhoztatja a polgári házasságot; mi a házasság? miképen lehet és kell annak köttetnie? már akkor meghatározta, mikor még a polgári házasságról szó sem volt; hogyan lehetne igazságosan valamely katolikust kényszeríteni oly házasságra, melyet religioja kárhoztat?

Mi a polgári házasság? miként megy ez végbe?

Eleget mondunk, ha mondjuk, hogy a polgári házasság ellentéte a vallásos, az egyházi házasságnak; valamint tehát az egyházi házasság szent, ugy a polgári házasság profán, világi dolog; valamint az egyházi házasság igaz, valóságos házasság, ugy a polgári házasság hamis házasság, azaz: ágyasság; valamint az egyházi házasság olyan házasság, melyet az Isten helyesel, melyet az egyház megáld, melyen az angyalok örülnek, melyen a becsületes ember lelkismerete megnyugszik: ugy a polgári házasság olyan, melyet az Isten elvet, melyet az egyház kárhoztat, mely mellett az angyalok szomorkodnak, melyen csak a lelkismeretlenség tud megnyugodni; amaz az Isten oltára előtt a templomban, ez a helység bírása előtt, aki nem sokára zsidó is lehet, a falu vagy a város házán köttetik; röviden: az házasság, ez pedig ágyasság.

De hogy ismerjük, mi a polgári házasság, mint hajtatik az végre? Angolországból hozunk fel egy példát a gretna-green nevű házasságról. Kevesen ismerik, mi a gretna-greenféle házasság, de felhozzuk mégis, mert a polgári házasságnak szakított mása, ugy hasonlítván egymáshoz, mint a tojás a tojáshoz. Ha a komoly, a fegyelmezett, a családi erényeiről kidicsért angol nemzetnél lehetségesek ily kihágások: mit lehet, mit nem kell más, fürgébb, s hirtelenebb elhatározásu népeknél félnünk? És valóban, ami az angol nemzetnél kihágás, az a polgári házasságnál más országokban helyes, rendes, törvényes.

Gretna-Green, Twed folyó éjszaki partján, Skótcziának első faluja Angolország felől. Miután Skótcziában minden összekelés a

férfi és nő között azonnal házasság is; s a mely házasság Skótcziában érvényes, az Angliában is érvényes: szerelmes kalandorok, kétségbeesett uracsok és hölgyecskék, szóval kik Angliában nem lehetnek házasok a tiltó törvények miatt, Gretna-Greenbe szöknek, — mely az őt környező örökzöld fenyves-erdőktől greennek, azaz zöldnek neveztetik, hogy akik Angolországból oda szöknek, zöld ágra jussanak.

Leszállnak a szökevények a rongyos vendéglőbe; nyitvatnak szobát, előhívják a vendéglőst, aki a szökevények elébe ugy is sietni szokott, első szava a kalandor dandynak;

„házi ur! tanunak teszem önt, hogy én e nőt feleségül veszem;“ a nő:

„házi ur! tanuul veszem önt, hogy én ezen urhoz feleségül megyek.“

Akarjon bár a háziur tanu lenni, vagy nem? az kérdésbe nem jön; készen áll a házasságról szóló okmány, csak alá kell írni, s aláírják hárman; a vendéglős, a kalandor, a szökevény s megvan a törvényes házasság, — a vendéglős megkapja az ő tanuskodási díját, mely a kalandornak, vagy a szökevény nőnek gazdagsága szerint kisebb vagy nagyobb, — a zöldágra jutott házasok haza felé veszik utjokat.

Ha a szökevényeket senki sem üldözi, a vendéglős imádságokat, és áldásokat mond a regényes házasok fölött, s a vendéglősnek jó jövedelme van az ily házasításokból, szertartásos könyve is van erre, hiába! ily házasság reá nézve jövedelmes üzlet.

Ha pedig a szökevényeket csendőrök, vagy szülők üldözik, a szökevények, át jutván a Tween folyócskán, két-három másodpercet mindig nyernek, hogy Gretna-Green falucska első házába bejuthassanak, mely ház épen a falusi kovácsnak háza.

Ide futván a szökevények, a kovács, bőrkötényben nyakról térdig, felismeri őket, eldobja az izzó vasat balkezéből, jobb kezében levő kalapáccsal üti-veri az ülővasat, kiáltván: „házasok vagytok, házasok vagytok, én összeadtalak titeket, — házasok vagytok.“

Pőrölyöz vagy öt perczig, azalatt megérkezik a szökevényeknek egyik vagy másik szülője, a kovács ur a házában fogadja a szülőt, kéri, hogy sétáljanak fel az emeletbe, és beszélni fognak.

Felmenve, szól a szülő, de válaszol a kovács: „én már összepőrölyöztem őket; tüzzel jöttek, ketten voltak, a tüzes két vasdarabot a kovács hirtelen üti össze; itt segíteni már nem lehet, hanem csak megáldani.“

E házasság Skóceziában, a rideg puritanok között valóságos házasságnak vétetik, annak kell vétetni az angol birodalom alaptörvényei szerint a szorosán vett Angolországban is.

Igy házasodott Eldon Erskine, gróf Wastmoreland, lord Ellemborough, Lethbridge Tamás, Bourbon Nándor, nápolyi király fia, és Penelope-Smith, mind híres államférfiak, ¹⁾)

Zöld ágra jutnak a kalandor szökevények, hogy mámorukból felocsúdva, egyszerre jegen találják magokat lenni, s gondatlan szenvedélyességök nyomasztó következéseitől csak ugyan szabadulnak, ha új kovácsot találnak, aki szétpörölyözi azt, amit az első összepörölyözött.

Ilyen a polgári házasság, csakhogy azt a vendéglő, vagy kovácsműhely helyett a falu vagy a város házán kovácsolják össze, és a vendéglős, vagy a kovácsmester helyett a szolgabíró, vagy a falu, s város bírója áll a házasulók előtt, ki mellett a jegyző ül, beírja e vőlegény és a mátká nevét, kikiáltja: „házasfelek vagytok.“ s hazamehetnek, együtt lakhatnak, a polgári törvény őket házasoknak akarja tekinteni, ha az Isten is, a lelkiismeret is házasságoknak tekinthetné őket.

Házásoknak akarja tekinteni; de azok-e valóságossággal? az más kérdés. Az Isten szava, a kereszténység 18 százados ítélete, a lelkiismeret mást mond, — mondja, hogy község házán kötött házasság lehet pusztá comédia, vagy pedig hasztalanul fárasztó és hasztalanabbul költséges szertartás, de házasság soha nem lehet. Ami ott összekötetik, csak szemre köttetik össze, valósággal összekötve nincsen. A szolgabírónak nem mondatott az Istentől: „valamit csak megkötöztök e földön, meg lesz az kötve az egekben is, amit csak feloldoztok, fel lesz az oldva az egekben is;“ ezt az Isten csak az egyház püspökeinek mondta.

Krisztus Urunk nem a polgári törvényhozásra, hanem az egyházra bízta a házasságot; mert ha polgári törvényhozásra bízta volna, melyik ország törvényhozására bízta? miután ahány ország, annyiféle a törvényhozás? Valjon a zsidó, a romai, a görög, vagy chaldeusok, indusok, chinaiak törvényhozására bízta volna Krisztus Jézus a házasságot? Ezek egymással ellenkeztek, ezek a házasságot elrontották, erkölctelenné tették, s azért a házasságot épen a polgári törvényhozás ellen kellett védeni. És ha az egész világon egyenlő polgári törvény volt is volna a há-

¹⁾ La sagesse populaire, pag. 453—455. ed. Paris. 1855.

zasságról, az országok múlnak, dűlnek, új országok emelkednek, az ember, a család pedig megmarad, az embernek, és a családnak mindig egyenlően erkölcsösnek kell maradni. És ha főáll is valamely ország századokig, a polgári törvények változnak. Mindez erősen bizonyítja, hogy a házasságot Krisztus Urunk nem bízhatta a polgári törvényhozásra. Hanem csak az egyházra, mely az egész világon, minden országban mindig egy, s törvényei oly érvényesek Magyarországon, mint Ásiában, Ásiában oly érvényesek mint Rómában, s így fog főállani az egyház a világ végezteig. Az országok alkotmányai, minden törvényei változhatnak is, az ember, a család mindig ugyanaz maradhat, s maradnia is kell, az erkölcs, a vallás, a műveltség, az emberi léleknemesség bölcsője az emberiségben.

A polgári törvényhozás csak külső haszonból indul ki mindenben, nem pedig erkölcsösség, vallási indokból, — a külső jólét, jogi rend az ő törvényeinek tárgya és célja, nem a tiszta erkölcsösség. Amint tehát kezébe venné a házasságot, azonnal megrontaná, s a házasságból merő üzletet csinálna. Ez rontotta el a házasságot Krisztus urunk előtt, hogy a házasságból csak anyagi hasznot kerestek kihozni a házára; s ha az állam anyagi hasznot keres, a férfi szinte azt keresi saját számára, oly erkölcstelenségre kezd lesülyedni a házasság, mint egykor a pogány világban.

A ker. hit szerint, lehet ugyan a házasságnál anyagi hasznokra is tekinteni; de a házasság erkölcsi, vallásos állapot célja erkölcsi, köteleke szellemi, főjvai az erkölcsösödés.

Azért tette szentséggé Krisztus Jézus a házasságot, hogy azt az egyház joghatósága alá tehesse: hogy belőle az állami hatalmat egészen kizárhassa.

Ez a ker. hitnek tanítása, melyet az egyház örökké vallott, s a világ végeig vallani fog, s minden kereszténynek kötelessége ezt hinni, ezt vallani, e szerint igazodni.

Az egyház soha nem ismerte el az állam beavatkozási jogát a házassági kötelekre nézve, soha sem fogja elismerni, mert el nem ismerheti. E jog az egyházé, mert az Isten az ő kezébe tette le, s amit az Isten az ő kezébe letett, azt az egyház szentül megőrzi, köteles is megőrizni.

Van elég, miről gondoskodják az állam, a házasság járulékai körül, az örökösödésről, a birtokról, a gyermekek, és az özvegyek polgári biztosságáról.

Csak így lehetett a családot, a családi erkölcsöket, a házassági köteleket, a nőnek védelmét a férfi önkénye ellen biztosítani

örökre, ha a házasság egy egyház kezébe tétetik le, és az Isten által le is tétetett.

Krisztus urunk előtt sem tartozott a házasság a polgári hatalomhoz, hanem állt a természeti törvény oltalma alatt.

A ker. hivek, a romai császárok alatt, nem a romai jogra, hanem az egyházra hallgattak, mikor házasságaikat kötötték, Lex Canuléja, Lex Scatinia, Lex Oppia, Lex Pletoria, Lex Vaconia Sexa, Lex Peducaea, Lex Apuleja, Furia, Publilia Aelia Sentia, Julia, stb. amint ezeket az ös romai jogban találjuk, a keresztényekre nézve nem voltak kötelezők, — kötelező volt, amit az apostolok rendeltek.

Azért a házasságnak a kath. egyház előtt, a kath. egyház canonjai szerint kell megkötetni; s amely házasság nem így kötöttik, kötötnék bár a gretna-greeni vendéglőben, vagy a kovácsműhelyben, avvagy nálunk a község házán, mondja bár a gretna-greeni kovács, vagy magyar szolgabíró, 'ez házasság, ti házasok vagytok', az Isten törvénye, a lelkiismeret meg nem hamisított szavai szerint nem lesz az soha házasság, hanem ágyasság, nem lesznek azok házasok, hanem kárhoztató viszonyban együtt élő személyek. Ez a kath. egyház tanítása. Ezt elég tudnia a katolikusnak, fogja azt is tudni, mit kelljen itélni az egyház joghatóságán kívül kötött vadházasságokról is, — fogja azt is tudni, mi a polgári házasság? — — nem más, mint a gretna-greeni kovács által összekalapált házasság. Ezen kovácsnak is oly kevés hatalma van a házassághoz, mint bármelyik szolgabírónak, vagy bármelyik falujegyzőjének.

9. §. Hamis ürügy, mely a polgári házasságot igazolására felhozzatik.

Az ördög sem tesz semmit okoskodás nélkül: Évát is okoskodva csábitotta el: a polgári házasság igazolására is szoktak a törvénytudók okoskodni.

Hamis volt az ördög okoskodása, hogy Évát bűnre csábitsa: hamis a törvénytudók okoskodása is, mikor a polgári házasságot szépíteni törekednek.

Siralom volt Éva elcsábittatásának a végre: siralom a végre azon okoskodásoknak is, melyek a polgári házasság védelmére ügyesen szövetnek. Az ördög valóban ügyes volt; nem lehet tagadni, hogy némely törvénytudó is, mikor nincs igazsága, legügyesebb szokott lenni.

Ify okoskodás ez: a házasság polgári szerződés a polgári törvényhozáshoz tartoznak; tehát jogosan lehet elrendelni az országgyűlésen, hogy a házasság a szolgabíró előtt köttessék; — ha még valaki azt is akarja, hogy házassága szentség legyen, szabad neki a templomba menni, és a polgári szerződéshez a szentséget hozzácsatolni.

Ezen okoskodás az, melyen a törvénytudók, mint egy ajtón igyekeznek behozni a polgári házasságot a keresztények közé, sőt a keresztények lelkiismeretébe becsempészni. De ez nem jó ajtó, hanem falon vájt lyuk, melyen hivatlan vendégek szoktak éjjel a házba bejutni.

Bebizonyítjuk, hogy ez nem ajtó, melyen azok járnak be és ki, kiknek bejönni szabad a házba, hanem ügyesen vájt rés a falon, melyen azok szoktak bebújni, akiknek sem a házba, bejönni, sem a házba gazdálkodni nem szabad.

Mondjuk tehát: a házasság nem polgári szerződés, hanem Krisztus Jézus által szentséggé tett kötelék a keresztény nő és férfi között; tehát nem tartozhatik a polgári hatalom alá, nem köttethetik soha a szolgabíró előtt.

Lássuk:

10. §. A házasság nem polgári szerződés.

Első tekintetre is megütözik minden nemes lélek, mikor hallja: ha feleséget veszsz, épen oly polgári cselekedetet teszesz, mint mikor a vásárpiacon borjút, vagy lovat veszsz. Ezen adás és vevés a vásárpiacon igazi polgári szerződés, s ha viszálykodás van felőle, egyenesen a falu bírójához, az esküdthez szaladnak, hogy panaszukat kiegyenlitsék: de hogy a házasság is ily adás-vevés legyen, vagy is a polgári szerződés, hogy a leányt oly nemű szerződéssel vegyék, mint bármit szoktak venni és eladni a piacon; ez ellen nem csak a nőnemnek lelke, szive, de minden nemes férfi keble is fellázad.

Ennyit tesz pedig mondani: a házasság polgári szerződés. — De nem . . . Atya! te nemesebb uton jöttél a házhoz, mint a vásáron vett kelme; te a háznak őrző angyala vagy testben, a polgári házasság védői téged és anyai állapotodat a vásáron vett tárgygyal akarják egyenlővé tenni. Lehet, hogy a szolgabíró, mikor összead, dicsérni, magasztalni fogja állapotodat, melybe lépsz; de melyik szatócs nem dicsérte, nem magasztalta az ő elkopott, elnyútt, haszontalan ruhadarabját?

A szolgabírónak dicséretei tehát a polgári házasságról nem változtatnak semmit a dolgon; ha polgári szerződés a házasság, a sok dicséret nem emeli ki azt aljas helyzetéből, hogy az utóvégre mégis csak piaci adás-vevés legyen. A háznál történik ugyan, nem a piacon, de ekkor a házi kört teszik leány-vásár-piaczczá.

Nem tagadjuk, hogy a házasságnál mindaz megvan, ami a szerződéseknél szokott történni. Kölcsön szabad választás, szabad elhatározás, szabad nyilatkozat, azaz: szerződés. A férfi szabadon határozza el magát, hogy házasodjék, a leány is, hogy férjhez menjen; a férfi szabadon választ nőt, a leány is férjet; mindketten szabadon egyeznek meg, hogy egymásé legyenek, e megegyezésüket szóval nyilvánítyák az egyház előtt. Ilyenekből áll a szerződés; de azért, mert a házasság szerződés, nem következik, hogy azonnal polgári szerződés.

A polgári szerződés igaz szerződés, de nem minden szerződés azonnal polgári szerződés, mert van a dolognak más rendje is még, semmint a polgári. — Lássuk:

1) A polgári szerződések oly tárgyakról szólnak, melyek nem ember, hanem a mi az emberé, például: a birtok, a ló, a testi erő, a munka; a házasság pedig oly szerződés, melyben ember cseréltetik emberrel, a férj a feleségé, a feleség a férjeé lesz? Mily ellentét a polgári szerződés és a házassági szerződés között! Azonfölül a polgári szerződéseknél soha sincs szó szívérmekről, vágyakról, benső elhatározásokról: a házasságnál épen ezekről van szó, s alig másról. Beszélhettek, talán beszéltek is házasság előtt házról, földekről, rétekről, beszélni fognak a házasság után is ezekről; de a házasság megkötésénél már nem földekről, rétekről, hanem a lélek legbensőbb elhatározásáról, a szív legédesebb érzelmeiről beszélnek.

2. A polgári szerződésben oly ár adatik, mely a polgári életbe dívik, t. i. pénz, és ami a pénzt képviseli: a házasságban pedig lélek lélekért, test testért, ember emberért adatik, vagyis olyan tárgy, melynek nincsen ára. E szatócsnép, mely a polgári házasság után sóvárog, emberkereskedést hozna be, csakhogy a házasságból polgári szerződést csinálván, a házasságot az állam kezébe játszhasse át.

3) Minden polgári szerződésben kiköthetjük, hogy ezt vagy azt fogjuk tenni; de nem köthetjük ki, hogy ezt vagy azt fogjuk érezni, kívánni, óhajtani, és egész lelkünkben valami után törekedni. Az érzelmeik, az óhajtások, a benső lelki törekvések nem

szoktak a polgári szerződés tárgyai lenni: már pedig ép ezek tárgyai a házasságnak. A vőlegény nem azt kérdezi a nőtől: „fogsz-e velem lakni, együtt élni?“ hanem „szeretsz-e? fogsz-e örökre szeretni?“ Hogy az együttlakás azután következik, ez valóban következik csak a házasságból, de nem a házasság maga, mert különben hol férfi és nő együtt lakik, mindenütt házasság volna, és mihelyt a férfi, vagy a nő elutazik a háztól, a házasság is megszűnnék, legalább azon napra; már pedig a józaneszű pór is mondja: „feleségem ment a vásárra, ment búcsúra, haza jön holnapután, vagy egy hét múlva“, nem pedig: azon nő, aki feleségem volt, elutazott, ha visszajön ismét feleségem lesz. A személyek távol lehetnek egymástól, a házasság megmarad mindig. Hogy a házasságot a polgári szerződésnek mondhassuk, a nép nyelvét, a közös nyelvet kellene megfontanunk.

4) Minden polgári szerződés azon öntudattal köttetik, hogy megteszszük amit ígértünk, ha t. i. megtehetjük. A házasság nem ismer ily föltételt. A nő nem fogad el ily nyilatkozatot a vőlegénytől: „szeretlek, ha szerethetlek, férjed vagyok, mig férjed lehetsz;“ a férfi sem fogadna el ily nyilatkozatot az ara részéről.

5) Ismét, a polgári szerződés mindig csak bizonyos időre köttetik: a házasság pedig mindig örökre. A polgári szerződés addig tart mig a szerződés hasznot hajt, és mig a szerződők úgy akarják.

Például: társaságba szerződnek tizen, hogy gyárt építsenek. Fizeti mindenik évi illetékét. Fizeti, mig remény van, hogy a vállalat hasznot fog hajtani. Ha e remény elenyészik, a vállalat megszűnik, a társaság feloszlik. Ez a polgári szerződés, melynek célja földi haszon. Fogja-e valaki a házasságot megszüntnek mondani, mert a várt haszon teljesen megszűnt, például: a szép feleség csúnya lett, a gazdag hozomány elveszett, a gyermek meg nem született?

6) Sőt a polgári szerződést mindig felbonthatják, akik azt kötötték. Közmegegyezéssel kötötték azt, közmegegyezéssel meg is szüntetik. Fogja-e ezt valaki a házasságról mondani?

7) De még közmegegyezés sem szükséges, elég ha egyik szerződő fél bünyösen visszalép. Valamely kereskedelmi üzletből az egyik társ kilép; bünyösen lép ki, beperelhetik a társak, hogy kártalanítsa őket: a kár visszatérítették nekik, de hogy ő társulati tag maradjon, arra ő nem kényszeríthetik.

8) Az legalább áll, hogy ami polgári törvény alá tartozik, azt a polgári törvény a közjónak tekintetéből a szerződő felek

ellenére is megszüntetheti. A kárt az állam visszatéríti, de a szerződés megszünt. Megszüntetheti-e az állam a házassági szerződést a szerződők akaratja ellenére? Ezt mai napig senki sem állította, legfőlebb, ha a házasságot a polgári szerződések rájárja szorítja, mélyebbre süllyeszti, mint az egykoron a pogány népek között volt, mikint a spartaiak megtették, mikor a népesség érdekében a magtalan feleségtől a férfit akaratja ellen elválasztották. Polgári szerződésre kényszeríteni is lehet valakit, például: az adósnak örökösei kényszerítettnek az adós atyának adósságait kifizetni, a tönkre jutott, a becsülettől a méltóságtól megfosztott atyának gyermekei is megfosztattak ama javaktól. Fogja-e mondani valaki, hogy az állam kényszeríthet valakit a házasságra? Athene és a pogánykori Róma megtette ezt, és a kényszerítés által gyérültek a házasságok: az egyház nem kényszerít senkit sőt a szüzességet, a tiszta nőtlenséget dicséri, mégis a legjobb katolikusok között legtöbb a házasság, legtöbb a törvényes szülött; valamint ezt Róma városának múlt évi kimutatása bizonyítja, úgy hogy habár Róma nem legnépesebb főváros Európában, mégis aránylag legtöbbben házasodnak ottan, s legtöbb törvényes szülöttet tud felmutatni. *)

Mennyiben ellenkezik tehát a házasság minden polgári szerződéssel! s amennyiben ellenkezik, abban bizonyítja, hogy a házasság semmiképen sem lehet polgári szerződés. Hasonlít némelyekben a polgári szerződéshez, mint a falon vajt lyuk is hasonlíthat az ajtóhoz, de különbözik más sokban különbözik egész természetében, lényegében, mikint a falon vajt lyuk is különbözik az ajtótól, mert azon át a tolvajok szoktak a házba becsúszni, ezen pedig a becsületes emberek nappal bejönni és kimenni. Eddig legalább a jogtudományban az volt a szokás, hogy a különböző természetű tárgyakat különböző rendbe helyezték; ha tehát, mikint láttuk, a házasság természete egészen különbözik minden polgári szerződéstől, nem lehet azt sehogysem a polgári szerződések rendjébe besorozni, hacsak a dolgok természetén erőszakot nem akarunk tenni, amit az okos ember, és a józaneszű törvénytudó soha nem szokott tenni.

9) Hogy ne ütne el a házasság egészen a polgári szerződésektől, miután ezekben sokszor a szerződő félnek beegyezését a törvény is képes pótolni, s a törvény által kirendelt ember pótolja is, ahányszor a törvény szerint szükséges. Ezt a házasságban soha

*) *Civiltá catt.* Serie VI. Vol. XII. pag. 726—736. 1867.

sem lehet tenni. A gondnok, a gyámnok érvényesen pótolja a kiskorunak határozatait ennek tudta nélkül, s a kiskoru köteles elfogadni, amibe az ő tudta nélkül a gyámnok, vagy a gondnok beegyezett; de ki volna köteles valamelyik leányt elvenni, vagy melyik leány volna köteles azon férfihez feleségül menni, akit neki kiskorában a szülők, vagy a gyámnokok adtak? Amely házasságba valamely házasság fél be nem egyez, azon házasságból soha nem lesz semmi, mindaddig, míg be nem egyez mind a két házassulandó fél a házasságba, s nincs törvény, mely a férfi, vagy a leány szabad beegyezését ebben pótolhatná.

Mind ezekre, melyeket felhoztunk, a polgári házasság védői csak csűrés-csavarással tudtak felelni; felelnek, felelhetnek, de elég, hogy nem felelhetnek.

Szerződés tehát, de nem polgári szerződés a házasság.

11. §. A házasság szerződés Krisztus Jézus törvényének védve alatt; és e szerződés szentség.

Szerződés a házasság, de nem polgári szerződés, hanem természeti szabadságból kötött szerződés Krisztus Jézus szándéka szerint és törvényének oltalma alatt.

A természeti jót az Isten-ember, Krisztus Jézus természetfölöttivel tetézte, áthatotta, természet-fölötti rendre emelte.

E magas hittani állítás értelmét azonnal felfogjuk.

Mielőtt országokról, nemzetekről, alkotmányokról, polgári törvénykezésről, s így polgári rendről vagy polgári szerződésekről szó is lehetett volna, a házasság már megvolt, mint szellemi kötelék a férj és feleség között, kölcsönös szabad egyezés alapján.

A házasság az emberiség bölcsőjénél kezdődött, s megvolt minden ország előtt. Nem nehéz felfogni, hogy először az embereknek szaporodni, megsokasodni kellett, miszerint azután országot alkothassanak. Nem a polgári rendből született tehát a házasság, hanem a polgári rend született a házasságból. Mi is egy ország más, mint a családok összege, egy szellemi testülete?

Akkor született a házasság, amiut az első férfi az első nőt meglátta. Természeti vonzalón vezette mindkettőt egymáshoz, szabad akaratot bírván, szabadon keltek egybe, házasságuk az Isten szándéka szerint, és a természeti törvény alatt állott, habár legalább 2000 évig polgári törvényről még szó sem lehetett.

Természeti szerződésnek mondandó a házasság a józan ész

szerint, nem pedig polgári szerződésnek, mert ami polgári törvény nélkül is fönállhat, az polgári törvényre nem szorul.

Amit így az ész felvilágosít, ugyanazt mondja a szentírás is.

Tagadja, akinek a bűn tetszik, valaki a szentírás isteni tekintélyét, — történelmi tekintélyét egy józan eszű tudós sem tagadta, sőt mindig dicsérte.

A zsidók, a protestansok, a katolikusok előtt az ó szövet-ségi szentírás isteni tekintély gyanánt áll, a hitetlen tudós előtt pedig mint régi, történelmi könyv állhat.

Íme, a szentírás szerint, megteremtén az Isten a férfit, megteremtén az első nőt, ezt Adámhoz vezette.

Ez volt a házasság felajánlása a nő részéről az Isten által.

Adám meglátván Évát felkiáltott: „ez mostan csont az én csontomból, és hús az én húsemből, ez férfiúnak, — azaz: a férfi sajátjának, — mondatik, mert férfiuból vétetett. Annak okáért az ember elhagyja atyját és anyját, és feleségéhez ragaszkodik, s lesznek ketten egy testben.“¹⁾

Éva beegyezett hogy Adámhoz vezetessék; Adám beleegyezett, hogy Évát feleségül vegye, beleegyezését fentszóval mondta, „ez most csont az én csontomból,“ meglett az első házasság az Isten jelenlétében. Az Isten megáldá őket, mondván: „nevedekjete, sokasodjatok, lepjétek el a földet.“

Isten nevében, az Isten szándéka szerint, az Isten előtt, sőt az Isten közbelépésével köttetett meg az első házasság, azért nem pusztán emberi szerződés, hanem isteni intézmény, az Istentől rendelt és rendezett állapot.

Hol voltak még akkor az országok? Sem hire, sem hamva nem volt egyiknek sem; a házasság, az egy női, a felbonthatlan házasság mégis meglett minden polgári törvény nélkül, egyedül a természet rendjén, az Isten törvénye szerint, az Isten közbelépésével.

Ami tehát a polgári törvény nélkül, patriarkák korában kétezer éven át folytattatott, hol az ész, mely mondhatta, hogy polgári törvény nélkül nincs érvényes házasság? és ami van, az polgári törvény által van? Az államtudományokban már majdnem odajutottak, hogy a nagy törvénytudományosságban az ember természeti jogairól is megfélelkezzenek, nem ismervén embert, hanem csak polgárt, nem ismervén természeti, hanem csak állami, polgári intézményeket.

¹⁾ Mózes I. könyv. 2, 21 – 24.

A polgári társaság a házasságból alakult; a polgári társaság a házasságnak fia; mondja, kinek tetszik, hogy az atya lett a fiúból, a házasság t. i. a polgári törvényből, a józan eszű ember a világ minden törvénytudói ellen fogja mondani: a fiu lett az atyából. A polgári rend tételezi fel a házasságot, nem pedig a házasság a polgári rendet. A házasság vezet ugyan a polgári rendre, de nem függ a polgári rendtől, mert ma is, ha valaki oly különz volna, hogy feleségével, a polgári társaságtól elvonulva, a pusztákba menne lakni, mikint némely szerelmesek feltüzesedett képzelete csak egy kunyhócska után vágyódik, melybe megvonulhasanak, e házasság, a polgári renden kívül, de az Isten törvénye szerint kötve, ma is igaz házasság volna.

A házasság az ember természeti joga, ezt sem a királytól, sem az országgyűléstől nem kapja, mert már az Istentől bírja, s joga van ahhoz is, hogy e jogát, t. i. a házasságot, úgy gyakorolhassa, amint az Isten parancsolta.

A házasság tehát, mint jog, nem a polgári, hanem a természeti rendhez tartozott.

Ily házasságot, mely a természeti rendhez tartozott, emelt fel Krisztus Jézus a szentség méltóságára, anélkül, hogy valamely ország polgári törvényeire figyelt volna.

Áll tehát a házasság, mint szentség. Krisztus Jézus törvénye alatt, s lényegében a polgári törvénynek nincsen, nem is lehet igazságosan alávetve. E szerződés természeti uton jött létre, a házások szabad beegyezése által; de amint létre jött, a természetfölötti malasztnak szekrénye, forrása, titkos rejtője, vagyis szentség lett, s volt oka az egyháznak, hogy e szerződés megkötése az egyház szolgájának és két tanunak jelenlétében történjék. A házasság méltósága és a házások java parancsolta ezt.

Nem polgári, nem természeti, hanem természetfölötti kötelék, azaz Isten köti össze tehát ma a ker. házásokat, házassági állapotuk vallásos, házasság viszonyuk vallásos, szülői méltóságuk vallásos, családjuk, házuk fölött a vallás örökösök.

Hogy az államot is sokban érdekli a házasság, ez által nem lesz a házasság sem polgári szerződés, sem az államnak alávetve; mert Magyarországot is igen érdekli Törökország, Olaszország, de azért még sem lesz Törökország a magyar király, vagy a magyar országgyűlés tulajdona, hogy neki törvényeket hozhasson. Ezen érdek csak azt bizonyítja, hogy a polgári törvényhozás is sokról rendelkezhetik, amik a házassághoz tartoznak; de nem következik, hogy a házasság polgári szerződés, vagy hogy az állam joga-

san intézkedhetnék a házassági kötelékről. Csak amik a házasságból következnek, érdeklík az államot, hozzon ezekről törvényt; a házassági kötelék lelki, szellemi kötelék, azért is Krisztus Jézus törvénye alá tartozik, s az apostolok utódai, a püspökök ítélnék e kötelékről.

12. §. A házasságban a szentség el nem választható azon szerződési köteléktől, mely a házasokat összeköti, s házastársakká teszi.

Szabadon egyeznek, vagyis szerződnek a házasok; ezen szerződésök a házasság szentségének anyaga, a szerződésnek szabad és ünnepélyes nyilatkozata az egyház előtt, a házasság szentségének alakja.

Vedd el az anyagot, nem lesz szentség, vedd el az alakot, akkor sem lesz szentség: hozd össze az anyagot és az alakot Krisztus Jézus szándéka szerint, azonnal meglesz a szentség.

Elválaszthatlanok tehát egymástól a szentség és a kötelék, és amik a kötelék a házasok között megszületik, azonnal a szentség is megszületik, s a házasság köteléke lesz a szentség köteléke.

Legyünk rövidek, szakítsuk félbe a vitát, halljuk erről a szentatyát IX. Pius t. Senki sem fogja tagadhatni, hogy a pápa épen arra van, mondaná meg, mi a kath. hitnek igazsága? azt sem fogja tagadhatni senki, hogy mikor a pápa szól, oly tekintélylyel szól a hit igazságaira nézve, melynél nagyobb tekintély a világon nincsen.

Igy irt pedig IX. Pius 1852 sept. 9-kén Victor Emanuel piemonti királyhoz, aki azon év július 19-én a pápához fordult, felvilágosítást kérvén afelől, mit ítél a kath. egyház a polgári házasságról? „Dogma az, — írja a pápa — hogy Üdvöztőnk a házasságot szentség méltóságára emelte; dogma az is, hogy a szentség nem esetleges minőség, mely mintegy a házassági egyességhez hozzá járulna, hanem a házasságnak lényege: annak okáért a házaselek egyesülése nem törvényes, hacsak ezen egyesülés nem szentségben történik, és mit házasságnak szeretnének nevezni, az szentség nélkül nem házasság, hanem ágyasság. Oly törvény, mely a szentséget a házassági egyességtől elválasztja. a kath. anyaszentegyház tanaiba ütközik, sérti az egyház jogait, s a házasságot egy fokra helyezi az ágyassággal. Nem lehet e tárgyra nézve a polgári törvényhozást az egyházi joghatósággal más módon kiegyeztetni, mint megadva a császárnak ami a császáré, meghagyván az egy-

háznak ami az egyházé. Rendelkezzék a világi hatalom a házasság polgári kihatásairól, hagyja meg az egyháznak a házasság kötelékét, és az ennek érvényességéről hozandó ítéletet.“¹⁾

Azon törvénytudónak tehát, aki mondaná, hogy a házassági szerződést a helység házában kell megkötöni, azután szabad lesz ama szerződéshez a szentséget hozzá csatolni a templomban, — egy ügyes nyolcz éves gyerkőcz is, aki a kiskátén kívül semmit sem tanult, válaszolhatná: „teéns ur? ön a törvényből talán sokat tud, de, amint látom. a hitből kevesebbet tud, mint én; a szentséget a házassági szerződéstől nem lehet elválasztani; és vagy szentség a házasság, vagy ha nem szentség, akkor nem is házasság: önök tehát azt javasolják: kössetek ágyasságot a falu vagy a város házán, azután, ha akarjátok, köthettek házasságot a templomban, és önök, mint mondja, megelégesznek a község házán kötött házassággal. — Derék — önök gondoskodnak magokról, de rosszul fognak járni a mamák, rosszul nővéreink is, mert önök az Isten, az egyház szava és tanítása ellen az oda ment házasulandókra kimondják, hogy házasok, pedig mig a templomban nem adatnak össze, addig ők nem házasok. Azt megértem, hogy a falu vagy a város házán bélyeget süszenek a hordóra, hogy ez annyi akós, annyi iczés — de hogy a házasulandókkal is így bánhassanak, azt nem értem.“

Csak ágyasokat akarni feleség, hitesnő, hitves helyett, — csak ágyasságban élni házasság helyett, e szent állapotról, milyen a házasság, a religio, az isteni malaszt, a megszentelés jellegét letörülni, — a családöt azon polczról, melyre Krisztus Jézus helyezte, leszoritani, azon oltalomtól, melylyel az Isten felruházta, megfosztani; ez a polgári házasság védelmezőinek bevallott, vagy ügyetlenül eltakart célja, de minden esetre a polgári házasságnak szomorú eredménye.

13. §. A polgári házasság behozatala teljeseu jogtalan, igazságtalan, méltánytalan volna.

A magyar törvényhozás 1848-ban azt mondta, hogy előtte minden, törvényesen bevett vallás egyenlő. 1867-ben a héber vallást is törvényesen bevettnek nyilatkoztatta.

Minden józan ember azt gondolta, hogy a világi hatalom, hogy a világi törvényhozás ezután minden vallást egyformán fog

¹⁾ Acta Pii IX-i, pag. 104—106. ed. Roman. 1865.

tisztelni: s ime látjuk, hogy ha a polgári házasságot találja reánk parancsolni, ezáltal minden vallást megvet, és megsért.

Hogyan?

Ugy, és azért megvet, megsért, mert: 1) minden vallás vallásos ténynek lenni mondja a házasságot, a zsidó úgy mint az unitarius, protestáns úgy mint a katolikus, mindenik vallás e tényt vallásos szertartásokkal környezi, felekezeti papja által áldatja meg. A pogányok is vallásos ténynek vették a házasságot, az istenek védelme alatt kötötték;¹⁾ az állam csak a házassági viszályokban lépett közbe, s ez is csak azért, mert anyaszentegyház nem volt, melynek ítélete alá a házások házassági viszályait terjeszszék. Mikor tehát a törvénytudók azt határoznák, hogy a házasság polgári szerződés, polgári cselekmény, minden vallást félre vetnének, minden vallást, minden vallásos embernek vallási meggyőződéseit sértenék. Ez nem jogos, ez nem igazságos, ez nem méltányos; ez törvényhozási ellenmondás, mert előbb ígérték, hogy minden vallás meghagyatik úgy amint van, — és ime a házasságra nézve egyik sem hagyatnék meg úgy amint van, hanem mindenik zavartatnék, zaklattatnék. Hogy a polgári házasság behozata'la ellen némely vallásos felekezet nem nagyon panasználja megsértetését, abból még nem következnek, hogy a polgári házasság behozható; elég ha egyik, és pedig az, melynek legtöbb hive van a magyarok között, a kath. egyház magát érzékenyen sértve mondja, mert erről is ígértetett, hogy tiszteltetni fog, s ha az állam ma egyik vallást nem tisztel, holnap a másikat sértheti, s egyik sem lesz biztos az ő jogaiban.

2) Megvetne, megsértene ily országgyűlés minden vallást, ez egyik rossz; de még rosszabb, hogy a vallásos embert is kényszeritené, hogy vallását megvesse, megsértse: kényszeritené, mert az állam mindent darabanttal, szuronynyal végez, ő nem is ismeri, mi az a szelid, erkölcsi hatalom. Kényszeritené pedig, hogy mindenki megsértse saját vallását, mert mindenkit kényszeritene, hogy házasságát nem-vallásos ténynek tekintse, mikint azt az állam tekinti. Ez jogtalan, ez igazságtalan, ez méltánytalan, erre az állami törvényhozásnak joga nincsen, mert igazságtalanságra senkinek sincs

¹⁾ Mercers. De moribus et ritib. gentil. — Brisson, De ritu nuptiar. in thesauro Graevii, Tom. VIII. — Plutarchus írja, hogy a pogányok őt istent hívtak segítségül a házasság fölött, Jupitert, Junót, Venust, Svadát, Dianát, Pronubat; egy a nevezettek közül elég nem volt, mert egyik sem volt Isten. — Sz. Ágoston I. 6. de civ. Dei cap. 9. Domiducus, Domitius, Manturna, Prema, Pertunda istenségeket említi a pogányokról.

joga. A vallásos polgár vagy azt fogja gondolni, mikor a város házára megy házasságot kötni, hogy a polgári házasság igaz házasság, és akkor hitének czikkelyét tagadja meg: vagy pedig azt fogja gondolni, amit vallása parancsol, hogy a város házán kötött házasság nem valóságos házasság, és akkor a város házán végzendőket polgári comédiának fogja tartani, s megteszi, mert a törvény fogja parancsolni. Okos törvényhozás-e az, ily ellenkezésbe hozni az igaz polgárt, hogy szívében vagy a vallást, vagy a polgári törvényt ne tisztelhesse? Ez nem volna jogos, nem volna igazságos, ez nem volna törvényhozás.

3) Ha vallásos tény a házasság, még a zsidó vallás szerint is; tehát a vallás tiltja a házasságot pusztán polgári ténynek tekinteni: a polgári házasságban pedig kényszerítettnek mindenki vallása ellenére polgári ténynek tekinteni a házasságot; tehát kényszerítettnek vallása ellen gondolkodni, itélni, cselekedni. Ez jogtalan, ez igazságtalan, ez méltánytalan; mikor az állam mondja, hogy előtte minden vallás egyenlő, annyit mond, hogy kiki gondolkozhatik, ítélhet, cselekedhetik saját vallása szerint: és ime, mikor polgári házasságra kényszerítene, egyiket sem engedné, hogy saját vallása szerint gondolkozhassék, ítéljen, cselekedhessék, mert amit vallásos ténynek tart, abban a polgárt nem-vallásos tényre, vagyis hogy a házasságra nézve mindenki szakítson saját vallásával, kényszeritené.

4) VI. VII. és IX. Pius pápák kimondták, hogy a szentség a házassági köteléktől el nem választható; ¹⁾ de a polgári házasságban a kettő egymástól elválasztatik; tehát a hath. egyház az ő tanaival, ugy amint van, Magyarországbán már nem is türetnék. Ha már a polgári hatóság nem akar semmi vallást vallani, legalább tettelegesen ne tagadjon egyet sem. És ime a polgári házasságban az állam minden vallást tagadna, minden vallást megtámadna, játszanék a polgárok századok óta ápolt vallási érzelmeikkel, meggyőződéseikkel, de különösen tagadná a kath. religiot, s ennek egyik dogmáját a házasságról. Ez jogtalan, ez igazságtalan, ez méltánytalan.

5) A kath. egyház tanítja, hogy a szentség a házasságtól el nem választható, hogy keresztények között nincs házasság szent-

¹⁾ Kutschker. Das Eherecht, T. I. pag. 28—32.

ség nélkül: az állami hatóság a polgári házasságról szóló törvényben mondaná, hogy van szentség nélkül is házasság: tehát magát a vallási térre vetné, s az egyház ellen kezdne dogmatizálni. Ez nevetséges. ez jogtalan, ez igazságtalan, ez méltatlan, mert hol van szentség, hol nincs? ezt meghatározni az Isten nem az országgyűlésekre bízta. Gondoltuk az 1848-i XX-i törvénycikkelyre, hogy az országgyűlés tiszteletben fogja hagyni a kath. egyházat, és ime megtámadná. Ez az Isten, ez Krisztus Jézus ellen izent háboru, — ez hiu és hozzá jogtalan törekvés lenne, a kath. egyház tanai ellen új tant erőszakolni a polgárok lelkiismeretére.

6) A kath. híveknek tehát ilyenkor csak a hitvallás és a hittagadás közt volna választásuk. Az egyház mondja: a házasság szentség, — az állam mondaná: a házasság nem szentség, és akarom, hogy ne legyen szentség, hanem csak polgári szerződés, én nem ismerek másféle házasságot. Ez nem türelem, hanem üldözés, első lépés a vallásos üldözésre, hogy a katolikusok hitöket tagadják meg, mint szabad polgár kimondjuk mert kimondhatjuk hogy ily kényszerítésre az országgyűlésnek nincsen joga, nincsen hatalma. Az üldözés nem törvény, hanem megsértése az isten törvényének. Nincs hatalom a világon, lenne bár egész Europa országaiból összeállított gyűlés, mely engemet jogosan kényszeríthetne, hogy kath. egyházzal ellenkezésbe jöjjek.

7) Vallás nélkül, a religio világos tanai ellen kötött házasság annyi mint bűnös együttélés a férfi és nő között; ez nem több, mint állati együttartózkodás, mert ezek is úgy élnek együtt az istállóban, a gulyában; ily együttlakásból csak állat módra születetekből csak állati, szellemi és magasabb rendeltetés nélküli társadalom alakulhat. Bűnre, nemtelenségre az országgyűlés nem kényszeríthet senkit; ha tenné, mikint a polgári házasságban tenné, ez jogtalan, ez igazságtalan, ez méltatlan volna; Isten ellen, vallás ellen, erkölcs ellen, lelki nemesség ellen az embert semmiféle hatalom nem kötelezheti; a polgári házasságról szóló törvényhozás mindenütt csak igazságtalan erőszakoskodás volt a vallásos lelkek fölött.

Ha az állami törvényhozó mondaná: higgy, amit akarsz, én nem gondolok vallásoddal, én csak magam esze után járok; ekkor már tudom hányadán vagyok hitvallásomra nézve ily törvényhozóval, t. i. hogy hitvallásomra nézve ő nála semmi tekintet nincsen, csak vallástalan emberekre való állam, nem pedig olyanokra, kik Istenbe hisznek, s az ő szent törvényeit tisztelni akarják, s mondja ki kereken: én minden hitvallást megvetek; ek-

koron legalább őszinte lesz. Az okos törvényhozó a polgárok vallásával soha sem jön összeütközésbe.

14. §, A polgári házasság aláassa a vallásosságot, és a jó erkölcsöket.

A törvénytudók sokszor mondják, hogy a religio az erkölcsösségre szükséges, mindkettő pedig az állami életre, hogy az ország főállhasson, mert az Istentagadók, mint I. Napoléon mondta, képtelenek, hogy polgárok lehessenek; erkölcstelen emberekből összeállított ország pedig nem ország, hanem büntársaság.

Ha ez így van, amint van is, minek rontaná a polgári törvényhozás a polgárok vallásosságát és erkölcsösségét a polgári házassággal?

Rontaná pedig mindakettőt; mert:

1) a házasságtól elvonná a vallásosságot, mikor pusztán polgári szerződésnek nyilatkoztatná, s annak okáért a templom helyett a városházán, az Isten és az Isten szolgája helyett szolgabíró és jegyző előtt köttetné meg a házasságot. Amily vallástalan a házi élet kezdete, vallástalanságra fog az vezetni mindig.

2) A vallásos férfi a vallásos szivben, vallásos elveink fényében nézi aráját; a polgári házasságnál kényszerítették a férfi úgy tekinteni nejét, mint a község házában felfogadott szakácsnét a házhoz, aki házi munkáján kívül még testét is tartozzék szolgálatul adni urának. Ez vallástalanság behozatala, a vallásnak erőszakos elvétele a családtól.

3) Mikor a polgári házasság magában a férfi és nő között nem enged vallásos köteléket, felsőbb vallásos törvényt, a tiszteletnek, a szeretetnek ereit felmetszi; a férfi elfajul, a nő állnoksága fokozódik, a gyermek csak ember-állat lesz a háznál. Hogy a szülők a gyermeket ápolni fogják, azt elhiszszük, mert az állat is szoptatja, ápolja kicsinyeit. Lesz tehát család, melyet vallásos kapocs össze nem tart, lesz férfi és nő, kiket csak a szükség és a polgári törvény tart össze, — — egy ideig; lesz tehát oly család mint Asiában van, mint Belgioso herczegnő saját tapasztalatai után elbeszélte, mi Asiában a férj, mi a feleség, mi az atya, mi a gyermek? ¹⁾ Hogy Európában nem megy annyira a

¹⁾ Revue des deux-Mondes 1 Febr. 1 Mart. 1855.

vallástalanság, az erkölctelenség, mint Ásiában van, azt hála Istennek, reményljük, a kath. egyház, a ker. vallás nem fogja engedni, hogy a családi élet annyira sülyedjen, mint Ásia, nem keresztény tartományaiban ezer és ezer évek óta áll; de hogy a polgári házasság ily sülyedésre vezet, és ha kath. egyház nem volna, oda el is vezetne, az kétségtelen. Az állam a polgári házasságban a családi élet lesülyesztésére megtenne amit tehet; hogy azután mégis a kath. egyház annak felemelésén szakadatlanul fog dolgozni, s amit az állam a házasságon rontott, azt némileg, legalább részben helyre fogja ütni, az nem az állam érdeme, hanem az emberiség szerencséje, hogy van, aki a sebeket bekötözze, melyeket a mélyen nem gondolkozó törvényhozók a vallásos sziveken ejtettek. A kath. egyház tehát mentő deszka a sülyedés ellen; de a viszály, mely a polgári házasság által közte és az állam között fön fog állani, csak kártékonyan hathat.

4) Hogy ne rontaná az erkölcsösséget az állam, mikor a polgári házasságot behozza, miután ez esetben a házasságot úgy tekintik, úgy intézi, mint a mezei gazda az állat-tenyésztést? A mezei gazda oda törekszik, hogy tavaszkor marháit lehető legtöbbre szaporodjanak. Bocsánat az éles hasonlításért, de ha a házasságot az Istentől, a religiotól, az egyháztól elszakítjuk, amint ez a polgári házasságban történik, nem lesz az más, mint embertenyésztés, a család lesz tanya embertenyésztésre. Hogy az embertenyésztés szobákban történik, az mit sem változtat, miután a pusztán tanyázó gulyának is van födele, hova olykor-olykor megvonuljon, s kicsinyjeit lerakja. Polgárok ugyan, akik házasodnak, de nem polgárok-e, akik marhát vásárolnak, marhát tenyésztenek? Ez az elnemtelenedésnek a kezdete. És mikor a polgári házasság behozatik, a ker. hivek arra vitetnek, arra kényszerítettnek, hogy ők se tekintsék vallásos köteléknek, vagy valami magasztosabbnak a házasságot, mint közönséges adásnak, vevésnek a polgári életben.

5) Franciaországban több vallásos polgár van, mint vallástalan; s a vallásos polgár, vallásos elvei szerint a polgári házasságot házasságnak nem tekintik, azért a polgári házasság a nép köznyelvén nem is neveztetik másnak, mint „sacrement d'adultere“, vagy is a házasságtörés szentségének. A házasságtörés nem szentség, de a polgári házasság a francia nép által pajkos élczel e házasságtörés szentségének gúnyoltatik, mert magában, vallásos házasság nélkül, nem is más, mint paráznaság a polgári törvény nevében.

Mikor a polgári törvény, a polgárok vallásos elvei ellen, pa-

ráznaságra akar feljogosítani, a törvény maga első bűn lesz, s vétkeznek, akik, vallásos elveiket kitagadva, szerinte igazodnak. Marad pedig örökre igaz, hogy a falu- vagy a város házában vett nő, ha csak a templomban össze nem adatik, épen olyan az Isten és a vallásos elvek szerint, mint az utcáról vett nő; nő lesz a háznál, de nem lesz feleség, nem lesz hites társ, amint ezt a ker. religio tanítja.

„Hogy a törvényhozó jó legyen, mondá Siotto-Pintor a florenczi senatusban 1865. mart. 17-én, nemcsak az anyagi érdekek, hanem a jó erkölcsök főtartásáról is kell gondoskodnia. Nem magától képes az állam a jó erkölcsöket fentartani, hanem religio által. Szakítsátok el a házasságot a religiotól, ajtót nyittok a szilaj szenvedélynek, lenyomjátok az észet, nemtelemné teszitek az érzelmet, lealacsonyítjátok a nőnemet, erkölcstelenséget hoztok be a családba.“¹⁾

15. §. A polgári házasság zavar, vizsály, a rosznak uralkodása a jó fölött, társadalmi csapás.

Talán már hosszúnak is fog látszani a másfél órára szánt beszélgetés a magyar kereszténység e nagy kérdéséről, melyet, mint ócska, elviselt ruhát, külföldről akarnának behozni, némelyek, hogy ami ott már nem kell, itt mohón kapassék. Sietünk a beszéd végéhez.

a) A házasság a katolikus polgár lelkiismerete előtt szentség, vagyis azon legszentebb tárgyakkal egyike, miket Üdvözítőnk a mi megszentelésünkre az egyházban rendelt; a protestans két felekezet és a zsidók előtt szintén vallásos tény. Ha a törvény polgári házasságot parancsol, ez nem oly házasság, mint amelyet Krisztus Jézus rendelt és parancsolt, hanem egész új házasság, melyet a polgári törvény csak most hozna be. Mit tegyen a vallásos ember? Tagadja meg a vallásos meggyőződését a házasságtól? fogadja el azon nézetet, melyet felőle azon törvénytudók táplálnak, kik a polgári házasságot megszavazzák? Itt a lelkiismereti zavar? Kényszerítessék valaki saját lelkiismeretének letapodására ily törvény által? hol lesz akkor a lelkiismeret szabadsága?

b) A vallásos ember elégtelennek tartja a polgári házasságot, mely nem képesíti fel a férfit és a nőt az együttélésre, miután nem teszi őket házastársakká, — a vallástalan ember pedig elég-

¹⁾ Atti uffic. senato 1865. n. 404. pag. 1425.

ségesnek tartja. Az országos törvény is elégségesnek tartja; tehát a törvény a vallástalan emberrel fog kezni a vallásos ellen. Mit kell tartani ily törvényhozásról, mely nyíltan a vallástalannak pártjához szegődik, sőt elősegíti, hogy többen is ily vallástalanok legyenek?

c) A vallásos megveti a vallástalannak polgári házasságát, mint ocsmány házasságot; a vallástalan kineveti a vallásosnak lelkiismeretességét, midőn ez kénytelenítettvén a városházán tartani az összekelést, ezt ugyan lelkiismereti zavarában, kénytelenségből megteszi, de a város házáról azonnal a templomba siet, hogy házasságát megkösse. Lenne tehát botrány, és pedig a polgári törvény által szabadalmazott botrány.

Zavarba jön kiki önmagával, zavarba a törvényhozás erkölcsi méltóságáról, zavarba az állam elvről, hogy a törvény előtt minden vallás egyenlő, miután mindenik egyiránt sértetik, s a zavar elterjed az egész polgári, családi életre. E benső zavar a polgári külső viszályok szülőfészke.

d) Ugyanis legyen egy példa: vallásos családnak vallásos leányát kéri a vallástalan ifju. A leány és szülei beegyeznek, de úgy, hogy a polgári házasság után azonnal vallásos házasság tartassék. Az ifju beegyez a vallásos házasságba.

Mennek a város házára, a polgári törvény szerint összekelnek, de hogy innen egyenesen a templomba menjenek, az ifju szabadkodik egy napi halasztásra könnyen talál ürügyet. Vértelenség, szédéltség, gyomorgörcs stb. ismert ürügyek az iskolásoknál és a hivatalnokoknál: az ily betegségek másokra is ragadhatnak; a jó ürügy aranyat ér. A szülők a magukhoz viszik, a vallásos leány sem megy az ifju házába, mert kath. hitők szerint a polgári házasságot valóságos házasságnak nem tartván, az ifjut nem tekintetik férjnek, a leány sem tekinti magát feleségnek, a püspöki rendelet is inti a szülőket, hogy a vallásos összedadás előtt ne adják oda leányokat, s a leány se menjen a férj házába addig. Másnap, harmadnap elmúlik, az ifju nem tartja szavát, mert comédiát nem akar játszani, vallástalan lévén ugyanis, de követeli magához a leányt, mint a polgári törvény szerint törvényes feleségét. A szülők, a leány, a religio, az Isten, a lelkiismeret törvényre hivatkoznak, az ifju pedig a polgári törvényre, s megy a szolgabíróhoz, hogy zsandárral hozassa el polgári feleségét.

Itt a polgári viszály.

Gondoljuk a lelkiismereten elkövetett erőszakot; a leányt a szolgabíró erővel kiragadja szülőinek karjaiból, s viszi az ifju

házába; a szülők kénytelenek vallásosan nevelt leányokat saját lelkiismeretük ellen oly tényre adni oda, melyet bűnös együttélésnek tartanak, a leány pedig vitetni fog, mire? — — a vallásos lelkiismeret mondja, hogy paráznaságra. A törvény, mely a polgári házasságot behozná, a vallásos lelkiismeretet paráznaságra kényszeritené; e törvény jogerőt, fegyvert ad a vallástalan ifjunak a vallásos leány ellen; tehát a rosznak uralkodása a jó fölött. Ha a házasság csak egy személyből állana, polgári vizsályt nem szülné; de mikor kettőből áll, s a kettő közül egyik vallásos, másik hithideg lehet, — itt a vizsály mérges fullánkja. A polgári házasságot vallástalanok gondolták ki, de csak ilyenekre is való az.

e) Lehet, hogy a szülők, túladni akarván a leányon, mert szegény, vagy mert sok leány van a háznál, nem sürgetik a vallásos, az igaz házasságot, gondolván, csak menjen el a háztól, habár hamis, valótlan házassággal is. Meglehet, hogy a leány vagy rokonszenvi indulatából, vagy más okból, nem szól az egyházi házasságról.

De hónapok, vagy évek mulva lelohad a nemi szenvedély heve, felébred a lelkiismeret, fel a religio parancsszava is, a leány, asszonynev alatt, nem türheti el, hogy ő az egyházi szentségekből ki van zárva. Lehetetlen ugyanis feloldoztatnia a gyónásban, lehetetlen járulnia az Oltáriszentséghez, mert az egyház előtt ő ágyas, nem pedig feleség; amint a polgári házassággal megelégedett, azonnal az egyházzal, a religioval, Krisztus Jézussal szakított. Mit tegyen e leány, asszony név alatt, gyermekkel körülvéve? Kéri a férfit, kivel élt, adassanak össze a templomban, legyen az együttélési viszonyuk házasság az Isten és a lelkiismeret előtt. A férfi nem enged, a templomba nem megy.

Áll tehát vallásos lelkiismerete furdalásai előtt, magát saját lelkiismerete előtt megbélyegezve, gyermekeit ágyasságból születve látván, — — férjét? e lelki kinoknak szerzőjét Mit tegyen? Ha a vallás, az Isten, a lelkiismeret parancsszava győz e leánynál asszony név alatt, megszökik a férfitől, futni fog a háztól, mely reája pokollá vált. Közbe jön a polgári törvény, a leányt lelkének ezen poklába erőszakkal visszavezeti, hogy e pokolban maradjon, arra kényszeríti. Miért? mert a férfi vallástalan. A polgári házasságról szóló törvény tehát a gonoszság uralkodása a jóság, a vallásosság, az erkölcsösség, a felébredt lelkiismeretesség fölött.

f) Meghalt e férfi, megszünik e leányra asszony név alatt a bűm, az ágyasság cselekedetei, — de lelkiismerete előtt megmarad

lelkén a bélyeg holta napjáig, hogy ő 20—30 éven át csak ágyas, asszony név alatt rászedett, csalódott, beszenyezett leány volt.

Az Istennel, az egyházzal kiengesztelődik ilyenkor, — de visszanyeri-e lelkének a nyugalma, önbecsének tudatát? az kérdés.

Sok ágyasság volt ezelőtt is, a polgári házasságban a törvény szabadalmazna arra; mennyi ágyasság lesz tehát? És ha a szent házasság szigoruan tartott köteléke mellett is oly sok házi családok oszladoznak, bomlanak, szétszakadnak; mi lesz a polgári házasság behozatala után, melyek pusztá szerződés gyanánt állanak? Ha az erős kötelék is tépetik, a gyengébb kötelék, milyen a polgári házasság az egyházi, a valóságos házassághoz mérve, mikint ezt a zágrábi érsek, s fm. bibornok ur egyik pásztori körlevelében kifejti, könnyebben fog összetépetni. *)

g) Nem csapás-e tehát a polgári házasság? És mért hoznák be? A protestansokért nem, mert a vegyes házasságokra nézve ügyyel-bajjal csak megvoltunk; a nem-egyesültekért, az unitariuskokért sem, mert itt ugy szólva nem is vizsgálkodunk; miért? kiért tehát?

Egy zsidó lányért, hogy ezt valamelyik vallástalan ker. ifju elvehesse, s élhessen vele pénzért, a zsidó atyától kapott díjért — — bünben — Krisztus Jézusnak törvénye ellen.

„Nem akartak felemelkedni azon magasságra, mondá Castagnetto senator 1865. mart. 21-én a florenczi senatusban, melyre a kath. egyház emelte a házasságot, — lenyomták tehát, polgári szerződéssé tették.“¹⁾

h) Nem hagyott boldogságot a polgári házasság sehol. Nem említjük Olaszországot, melyről az umbriai püspökök 1865. mart. 8-án a florenczi senatus előtt panaszkodtak, hogy az erőszakkal behozott polgári házasság öt év alatt zavart, vizályt, erkölcselenséget szült, s a hivatalnokok, mikor a polgári házasságnak érvényét hirdetik a házasoknak, a vallásos házasságot szokszor becsmérik, amazt emennek árán dicsérik, — Franciaországban is sok a panasz ellene, és pedig nem a püspököktől, hanem komoly államférfiaktól.

Dupin Károly 1843. jan. 3-án a párisi tudományos akademia előtt felolvasást tartva, mondá, hogy a nagyobb városokban a szülöttek egyharmada törvénytelen, — egynyelczada kitétetik, amint megszületik, egyharmada az óvodában hal meg.

*) Religio 1867. II. 47. sz. 381 lap.

¹⁾ Atti uffic. de senato 1865. nr. 410. pag. 14 7.

Megfosztották a házasságot vallásos méltóságától, hogyan becsülnék azt? Ha lehet törvényes ágyasságban lenni, könnyebb élni a törvénytelenben. Gondolták, hogy a bűnös viszonyokat megszüntetik a polgári házassággal, — nem, még szaporították. Ami nem becsültetik, nem is kerestetik.

Block zsidó Franciaországban 1781—1784 i házasságokat összehasonlította az 1831—1856-i időköz házasságainak számával, s bebizonyította, hogy 1781—1784-ig 24 millio lakos között évenként volt 229,000 házasság, 1831—1856. időközben pedig 36 millio lakos között évenként csak 280,000 házasság; akkor 104 lakosra esett egy házasság, most pedig a polgári házasság behozatala után 129 lakosra esik egy házasság.

Guillamin pedig összeállította, hogy Belgiumban 10,000 született közül 745, Franciaországban pedig 774 polgárilag törvénytelen, Piemontban, hol 1865 előtt egyedül csak vallásos házasság volt, 10,000 született között csak 212 törvénytelen volt. ¹⁾

A polgári házasság gyümölcse erkölestelenség. Franciaországban, Belgiumban a polgári házasság mellett a vad együttélés annyira megsokasodott, hogy a regisi sz. ferencz egylete 1827—1862-ig csak Párisban 1829 ágyasságból 656-ot, Belgiumban 1568 ágyasságból 925-öt változtatott át vallásos házassággá. E célra a francia protestansok is „Ouevres évangeliques des mariages“ alakítottak egyletet. Ezek is siránkoznak a szaporodó ágyasságokon. ²⁾

¹⁾ Chigi senator beszédéből a florenczi senatusban 1865. mart. 20-án. Atti uffic. nr. 408. pag. 1439.

²⁾ Chigi senator, 1865. mart. 20-án egy levelet is olvasott fel, mely Littré, About, Carné vallástalanok által iratott; a levél ez: „A városi népből kevesen kelnek össze a templomban. A gyengébb szívek között mind a két házasság megtörténik, a polgári és egyházi; de amint a papság nehézséget csinál, az egyházi házasságot abbahagyják. A gazdagok, kevés kivétellel, mind a két részen (városháza, és templom) házasodnak; a polgárok egyik része vallástalan, a házasságnál is aszerint cselekszik; a művészek, a munkások rendszeren csak ágyast tartanak, és mikor akarják, a nőt a gyermekek között ott hagyják, mennek más országba.“ (Atti uffic. i. h. 1139 lap.) — 1846 febr. 20-án Párisban 174 tagból álló bizottmány olvasta s közzé is tette tapasztalásait a házasságról. Tagjai hires államférfiak voltak, mint Dupin Károly, Mathieu, De-Gasparin, Pouillet, stb. A bizottmány a régisi sz. Ferencz egyesületéből volt, melynek célja a szegények összeházasítása. Bejelentetett, hogy a tolvajok, és más iparlovagok rendszeren ágyasságban élnek; a kóbor gyermekeknek pedig $\frac{9}{10}$ része ily ágyasságból születnek és szülőik által már az ötödik. a hatodik évnél a háztól elüzetnek. — Ily társadalmi fekély, ily romlottság a polgári házasság, melyet nagynehezen, és csak egyrészben a kath. egyház gyógyít.

Nem fognak fizetni ugyan stólat a polgári házasok, a plebános veszteni fog, s néhol oly tetemesen, hogy a plebániái jövedelmek elégtelenné válnak; de mit nyer a nép? Nem fizet a plebánosnak, de fizetni fog a szolgabírói hivatalnak a község házánál, fizetni fog ismét, ha valóságos házasságot ohajt, a plebánosnál is. E kettős taksa sokat fog visszatartani a vallásos házasságtól, tehát vallástalanságra, lelkiismeretlenségre kényszeríteni. Fizetni fog végre az egész nép, mert házassági új hivatalokat, ezekhez új hivatalnokokat kell behozni és fizetni városonkint, falunkint, és ha gyérek lesznek a házassági hivatalok, az utazás kellemetlenségei miatt magok a polgári házasságok is gyérülni, a vad együttélések pedig szaporodni fognak.

Kevés valóságos házasság, polgárilag engedélyezett sok ágyasság, még több önkénytes ágyasság — a polgárinak nevezett házasságnak gyümölcse. Kevés anya, sok, asszony név alatt élő leány, — ez azon állatsereg, mely a külföldről behozott és a szatócspiaczra kitett elnyűtt ruhában elrejtve lakozik.

„Azon házasságban, melyet a falu bírója adott össze, mondá Gori senator Florenzben, nem találtam mást, mint vallás-közömbösséget, csüggedést, czivódást, kétségbeesést.“¹⁾ „Lehetetlen, hogy a házasság célját érje, lehetetlen, hogy a boldogság forrása legyen a társadalomra, a házasság nem teljesítik egymás iránt azt, mit az Isten rendelt a házasságra,“ mondá Philini.²⁾

Z á r s z ó.

Külföldi kelme a polgári házasság, nem illik a magyar családhoz, a magyar élethez, mely mai napig, 800 éven át vallásos volt. Legfőbb indok, mely majd mindegyiket, ki a polgári házasság mellett szót emel, vezet, csak az, hogy a vallásos, a valóságos, az Isten törvénye szerint, az egyház előtt kötött házasság nagy teher. Igaz, akiben nem él a vallás érzete, annak az Isten törvénye nagy teher. De erre nézve az ember javuljon, s a törvény elviselhető lesz. Ha minden törvényt, mely terhes, el kellene törölni, akkor semmiféle törvény sem maradna meg épségben. A vallásos, az erkölcsös ember nem emel panaszt az egyházi törvény ellen. — Nem igazság, nem jog, nem méltányosság az tehát, hogy a vallásos embert kényszerítsék vallásos házasságának elhagyására csak

¹⁾ Atti uffic. del senato 1865 mart. 18. nr. 407. pag. 1437.

²⁾ Atti uffic. nr. 407. pag. 1435.

azért, mert a vallástalan, mint mondja, nem bírja el az Isten törvényét; — nem igazságos, nem jogos, nem méltányos az, mikor elhátározzák, hogy éppen ne legyen vallásos házasság, mert némelyek e házasság terhei ellen panaszt emelnek, s helyébe oly házasságot kívánnak, mely nem vallásos. Az erkölcsösséget sérti az oly törvényhozás, mely a többségnek szent házassága ellen indul, csak hogy a kisebb számú nyugtalanoknak kényelmesebb, mert könnyebben felbontható házasságra utat nyithasson. A törvény sok rosztat türehet, de nem helyeselhet semmiféle rosztat: a polgári házasságról szóló törvény pedig, még ha azt csak engedély gyanánt is hoznák be, helyeselné, sőt polgári joggal, becsülettel felruházná a rosztat, és így maga a törvény erkölcszteleenné válnék. Sok ember sérti az erkölcsi rendet, a mindennapi bűnök mutatják; de ez az egyes ember szabad akaratának visszaélése; mennyire fogna megsokasodni az erkölcsi rend megsértése, ha a polgári törvényhozás részint arra vezetne, részint pedig még kényszerítene is? Tenné pedig ezt, mikor a polgári házasságot engedély, vagy kötelesség gyanánt behoznák, mert nincs ember, aki át nem látná, hogy a vallásos házasságnak leszoritása, hátratétele, — a polgári házasságnak, bármi szín alatti behozatala az Isten törvénye, a kath. egyház örökös tanítása ellen van. Zavart hoz a vallási, az erkölcsi rendbe, zavart a polgári, a családi életbe, a jó embert feláldozza, csak hogy a kevésbé erkölcsösnek kedvezhessen. Nem hiányzott a zavar a házasságra eddig sem; de legalább a törvényhozás nem szülte ezt; a polgári házasságnál pedig éppen a törvényhozás hozna legnagyobb zavart a polgári életbe. A bölcs törvényhozás a zavarokat szüntetni szokta, nem pedig sokasítani, vagy pedig orvoslásukat megnehezíteni. A bölcs kormányzás az igazság, az erényesség ösvényén vezet, erre visszahozni törekszik a polgárokat, nem pedig őket a rosztban megerősíteni, vagy éppen a rosztba beledobni, mikint ezt a polgári házasságnál tenné.

A nőnem méltósága elvész a polgári házasságban, de a férfinenem méltósága sem gyarapodik. A magyar nemzet biztossága elvész, mert a polgári törvények, melyek a polgári házasság által a családot befolyásuk alá teszik, változhatnak; ma gr. Andrassy a miniszterelnök, holnap lehet olyan, akit nevezni sem akarunk. A családi tüzhely megszeplősítettik, mert ép azon törvény-nem alá kerül, hol eddig az állatsereg is állott. A religio, a vallás, az erkölcs gyökerében átmetszetik, első zsengejében elfojtatik. Az Isten a házasságot a polgárok fölé, de nem a polgárok belátására, rendelkezésére bizta; mert a házasságot a férfi és a nő meg-

szentelésére, és ezen megszentelt, megáldott szellemi, vallásos, erkölcsös köteléket a mennyekországának benépesítésére rendelte, intézte, alapította, s azért is, hogy a házasság szent állapot, szent kötelék legyen, Krisztuk Jézus a hét szentségek egyikévé tette. Tisztelet a zsidó leány becsületének, női erényeinek; de ne adjuk oda ker. hitünket, családunk vallásos méltóságát áruba, csak azért, mert némelyek bukott vagyónukat az okos és szemes zsidó atyának pénzzacsckóiból helyreütni ohajtanák — — ohajtanák, ha a zsidó atya okosabb nem volna semmint ők. A nemkeresztény írók, mikor a polgári házasság mellett kardoskodnak, nem azt akarják, hogy a ker. urfiak zsidó leányokat vegyenek, mert bizony eddig sem marad sok közölök párta alatt, hanem hogy a ker. társadalomban vallásos házasság, a kereszténység csemetéje, ne legyen.

Krisztus Jézus többet az emberiség nemesítésére nem tehetett; de ki kell mondanunk, hogy a törvényhozások sem tehetnének többet az emberiség elnemtelenítésére, megrontására, mint mikor a poigári házasságot megszavaznák.

Köztünk új tünemény, de külföldről behozott, ócska ruha, s hozzá még nem is tiszta ruha.

Nincs nemes indok, mely azt javasolná, nincs erkölcsös ok, mely annak javasolgatását elegendően igazolná, nincs családi, nincs politikai, nincs hazai érdek, nincs igaz és magas cél, mely azt kívánatosnak mutatná, mely magyar családi életünk vallásos méltóságának lerontását, ami a polgári házasság behozatalában megtörténnék, valami haszonnal egyensúlyozná, mért inkább felzavarással, feldulással fenyegeti a családot, a lelkismeretet.

Amit mellette felhoznak, az mind csak szépitgetés, csak pusztá ürügy.

Nincs állandósága a családoknak, csak az Isten törvénye alatt, a religio, az egyház védelme mellett.

Azért kérjük az Istent, a népek mindenható Urát, kérjük hazánk Nagy-Asszonyát, a szeplőtelenül fogantatott Szüz Máriát, Isten anyját, kik a gondviselésnek megszámithatatlan adományai-val, a legnagyobb veszélyekben csudálatos oltalommal, megszabadítással boldogították a sokat hányatott, és még mindig sok veszélynek kitett nemzetünket, hogy úgy vezérelje magyar törvényhozásunk tanácskozásait, miszerint a vallásos, az egyedül valóságos házasságnak becse, hordereje felismertetvén, hazánk azon csapástól, mely a polgári házasság behozatalában rejlenék, menten maradjon.

TARTALOM:

1. §. Egy tünemény a magyar világon	3
2. §. A tárgy igen nagy, igen széles és mégis igen alacsony	4
3. §. Mit ront meg a polgári házasság?	6
4. §. Mit akarnak tehát?	8
5. §. Még egy indok	12
6. §. A keresztény, vallásos házasság	15
7. §. A házasság köteléke az anyaszentegyház joghatósága alá tartozik	21
8. §. Milyen házasságot terveznek ma a keresztény, az egyházi, a vallásos, a szent házasság helyébe?	24
9. §. Hamis ürügy, mely a polgári házasság igazolására felhozatik	29
10. §. A házasság nem polgári szerződés	30
11. §. A házasság szerződés Krisztus Jézus törvényének védve alatt, és e szerződés szentség	34
12. §. A házasságban a szentség el nem választható azou szerződési köteléktől, mely a házasságot összeköti, s házastársakká teszi	37
13. §. A polgári házasság behozatala teljesen jogtalan, igazságtalan, méltánytalan	38
14. §. A polgári házasság aláássa a vallásosságot és a jó erkölcsöket	42
15. §. A polgári házasság zavar, viszály, a rosznak uralkodása a jó fölött, társadalmi csapás	44
Zárszó	49

DE BALLAGI GÉZA

